משנה · ראשונים · ברטנורא · סדר נזיקין

ברטנורא על משנה בבא קמא

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברטנורא על משנה בבא קמא

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברטנורא-על-משנה-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 7
משנה ד 7
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 9
משנה ו 10
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 11
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ו 11
משנה ז 11
משנה ח 11
משנה ט 12
משנה י 12
משנה יא 13
פרק ד 13
משנה א 13
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 14
משנה ה 15
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 15
משנה ט 15
פרק ה 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ד 17
משנה ה 17
משנה ו 17
משנה ז 18
פרק ו 19
משנה א 19
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 20
משנה ה 20
משנה ו 20
פרק ז 21
משנה א 21
משנה ב 21
משנה ג 21
משנה ד 21
משנה ה 22
משנה ו 22
משנה ז 23
פרק ח 23
משנה א 23
משנה ב 24
משנה ג 24
משנה ד 24

משנה ה 25
משנה ו 25
משנה ז 25
פרק ט 26
משנה א 26
משנה ב 26
משנה ג 26
משנה ד 26
משנה ה 27
משנה ו 27
משנה ז 27
משנה ח 28
משנה ט 28
משנה י 28
משנה יא 28
משנה יב 29
פרק י 29
משנה א 29
משנה ב 30
משנה ג 30
משנה ד 30
משנה ה 31
משנה ו 31
משנה ז 31
משנה ח 31
משנה ט 31
משנה י 32

פרק א

משנה א

אַרְבָּעָה אָבוֹת נְזִיקִין. מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְכָל חַד מִנַּיְהוּ תּוֹלְדוֹת, קָרֵי לְהוּ אָבוֹת:

הַשּׁוֹר. הוּא הָרֶגֶל, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהַבְּהֵמָה מַזֶּקֶת בְּרַגְלֶיהָ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, כְּדִכְתִיב (שמות כב) וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירֹה. וְתַנְיָא וְשִׁלַּח זֶה הָרֶגֶל וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה לב) מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר. וְתוֹלְדָה דְּרֶגֶל הֵיא כְּשֶׁהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, אוֹ בְּשֶׁעָרָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ שֶׁנִּדְבְּקוּ כֵּלִים בְּשֶׁעָרָהּ וּגְרָרָתָן וּשְׁבָרָתָן. אוֹ בַּשְּׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ, וְהוּא מַשְׁאוֹי שֶׁבַּאֲמְתְּחוֹת וּבַמַּרְצוּפִין שֶׁעָלֶיהָ. אוֹ בַּזּוֹג שֶׁבְּצַוָּארָהּ:

וְהַבּוֹר. הַפּוֹתֵחַ בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וָמֵת אִם הַבּוֹר עָמֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ הֶזֵּק אִם הוּא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, דִּכְתִיב (שמות כא) כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר וגו'. וְתוֹלְדָה דְּבוֹר, כְּגוֹן כִּיחוֹ וְנִיעוֹ לְאַחַר שֶׁנָּחוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִזִּיקוּ:

וְהַמַּבְעֶה. זֶה הַשֵּׁן, שֶׁאָכְלָה בְּהֶמְתּוֹ בִּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ, כְּדִכְתִיב (שם כב) וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר. וְנִקְרָא הַשֵּׁן מַבְעֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעָמִים מְכַסֶּה פְּעָמִים מְגַלֶּה, מִלְּשׁוֹן נִבְעוּ מַצְפֶּנָיו (עובדיה א) דִּמְתַרְגְּמִינַן אִגַּלְיָן מַטְמְרוֹהִי. וְתוֹלְדָה דְּשֵׁן הֵיא, כְּשֶׁנִּתְחַכְּכָה בַּכֹּתֶל לַהֲנָאָתָהּ כְּדֶרֶךְ הַבְּהֵמוֹת שֶׁמִּתְחַכְּכוֹת וְשִׁבְּרָה אֶת הַכֹּתֶל, אוֹ טִנְּפָה פֵּרוֹת כְּשֶׁנִּתְחַכְּכָה בְּהֶן לַהֲנָאָתָהּ:

וְהַהֶבְעֵר. זוֹ הַדְּלֵקָה שֶׁיָּצְאָה וְהִזִּיקָה, כְּדִכְתִיב (שמות כב) כִּי תֵצֵא אֵשׁ וגו' וְנָאֲכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה. וְתוֹלְדָה דְּאֵשׁ, אַבְנוֹ וְסַכִּינוֹ וּמַשָּׂאוֹ שֶׁהִנִּיחָן בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ וְנָפְלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיקוּ, דּוּמְיָא דְּאֵשׁ שֶׁהָרוּחַ מוֹלִיכָה. וְהָא דְּלֹא חָשֵׁיב תַּנָּא דִּידָן קֶרֶן בִּכְלַל אָבוֹת נְזִיקִין, מִשּׁוּם דְּלֹא מַיְרֵי אֶלָּא בִּנְזִיקִין שֶׁהֵם מוּעָדִים מִתְּחִלָּתָן, כְּלוֹמַר שֶׁמִּשְׁלְמִין נֶזֶק שָׁלֵם מִתְּחִלָּתָן, אֲבָל בְּתַמִּין וְאַחַר כָּךְ מוּעָדִים לֹא קָא מַיְרֵי:

לֹא חֲרֵי הַשּׁוֹר כַּחֲרֵי הַמַּבְעֶה. כְּלוֹמַר, אִי כָּתַב רַחְמָנָא שׁוֹר לֹא נָפֵיק מַבְעֶה מִנֵּיהּ, דַּהֲוָה אָמֵינָא רֶגֶל דְּהֶזֵּקָהּ מָצוּי חַיָּבֵיהּ רַחְמָנָא, שֵׁן דְּאֵין הֶזֵּקָהּ מָצוּי לֹא חַיָּבֵיהּ רַחְמָנָא. וְאִי כָּתַב רַחְמָנָא שֵׁן, הֲוָה אָמֵינָא שֵׁן דְּיֵשׁ הֲנָאָה לְהֶזֵּקָהּ חַיָּב, רֶגֶל דְּאֵין הֲנָאָה לְהֶזֵּקָהּ אֵינוֹ חַיָּב. וְאִי כָּתַב רַחְמָנָא שֵׁן וְרֶגֶל וְלֹא כָּתַב אֵשׁ, הֲוָה אָמֵינָא שֵׁן וְרֶגֶל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רוּחַ חַיִּים, כְּלוֹמַר שֶׁבָּאִים מִכֹּחַ בַּעֲלֵי חַיִּים, חַיָּב, אֲבָל אֵשׁ שֶׁאֵין בָּהּ רוּחַ חַיִּים לֹא לְחַיֵּב. וְאִם נִכְתְּבוּ שְׁלָשְׁתָּן וְלֹא כָּתַב רַחְמָנָא בּוֹר, הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי לְחַיְּבוּ שֶׁדַּרְכָּן לֵילֵךְ וּלְהַזִּיק, אֲבָל בּוֹר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֵילֵךְ וּלְהַזִּיק לֹא לְחַיֵּב עָלָיו. מִשּׁוּם הָכִי אִצְטְרִיכוּ כֻּלְּהוּ. וּבַגְּמָרָא מַסִּיק דְּאִי כָּתַב בּוֹר וְחַד מֵהָנָךְ אָתוּ כֻּלְּהוּ שְׁאָר, לְבַד מִקֶּרֶן, בְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁדַּרְכָּן לְהַזִּיק. וְלֹא הֻצְרְכוּ כֻּלָּן אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲלוּקִים בְּהִלְכוֹתֵיהֶן, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה מַה שֶּׁאֵין בָּזֶה. שֵׁן וְרֶגֶל פְּטוּרִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבוֹר וְאֵשׁ. בּוֹר פָּטַר בֵּיהּ קְרָא אָדָם וְכֵלִים דִּכְתִיב (שמות כא) וְנָפַל שָׁמָּה

שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר, דְּדָרְשִׁינַן שׁוֹר וְלֹא אָדָם, חֲמוֹר וְלֹא כֵּלִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר אֲבוֹת נְזִיקִים. אֵשׁ פָּטַר בּוֹ אֶת הַטָּמוּן, שֶׁאִם הָיוּ בְּגָדִים טְמוּנִים בַּגְּדִישׁ פָּטוּר הַמַּבְעִיר, דִּכְתִיב (שם כב) אוֹ הַקָּמָה, מַה קָּמָה בְּגָלוּי אַף כָּל בְּגָלוּי. וּבִשְׁאָר אֲבוֹת נְזִיקִים לֹא פָּטַר אֶת הַטָּמוּן:

הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן וְכוּ'. אַף אֲנִי אָבִיא כָּל שֶׁדָּרְכּוֹ לְהַזִּיק וּשְׁמִירָתוֹ עָלֶיךָ, שֶׁאִם הִזִּיק נִתְחַיֵּב הַמַּזִּיק לְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי הַנֶּזֶק שֶׁהִזִּיק:

בְּמֵיטַב הָאָרֶץ. מֵעִדִּית שֶׁבִּנְכָסָיו, מִן הַמְּשֻׁבָּח שֶׁבָּהֶם, אִם בָּא לִתֵּן לוֹ קַרְקַע בְּתַשְׁלוּמֵי נְזָקוֹ, דִּכְתִיב (שם) מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם בָּא לִתֵּן לוֹ מִטַּלְטְלִין, קָיְמָא לָן כָּל מִלֵּי מֵיטָב הוּא, דְּאִי לֹא מִזְדַּבַּן הָכָא מִזְדַּבַּן בְּמָתָא אַחֲרִיתִי, וְיָהֵיב לֵיהּ כָּל מַאי דְּבָעֵי וַאֲפִלּוּ סָבִין. וְהָנֵי מִלֵּי לְנָזְקִין. אֲבָל לְבַעַל חוֹב, אִי אִית לֵיהּ זוּזֵי מְחַיְּבִינַן לֵיהּ לְמִיתַּן זוּזֵי, וְאִי לֵית לֵיהּ זוּזֵי יָהֵיב לֵיהּ מַטַּלְטְלֵי מַאי דְּבָעֵי, וְאִי מַגְבֵּי לֵיהּ אַרְעָא יָהֵיב לֵיהּ בְּבֵינוֹנִית. וְשָׁכִיר, אֲפִלּוּ לֵית לֵיהּ זוּזֵי לַמַּשְׁכִּיר לֹא מָצֵי יָהֵיב לֵיהּ בְּאַגְרֵיהּ אֶלָּא זוּזֵי, וּמְחַיְּבִינַן לֵיהּ לְזַבּוֹנֵי מִנְכְּסֵיהּ עַד דְּמַשְׁכַּח זוּזֵי וְיָהֵיב לֵיהּ:

משנה ב

כָּל שֶׁחַבְתִּי בִּשְׁמִירָתוֹ וְכוּ'. כָּל דָּבָר שֶׁנִּתְחַיַּבְתִּי לְשָׁמְרוֹ:

הִכְשַׁרְתִּי אֶת נִזְקוֹ. אִם לֹא שְׁמַרְתִּיו כָּרָאוּי וְהִזִּיק, אֲנִי הוּא שֶׁהִכְשַׁרְתִּי וְזִמַּנְתִּי אוֹתוֹ הֶזֵּק, וַאֲנִי חַיָּב עָלָיו. כְּגוֹן הַמּוֹסֵר שׁוֹרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, חַיָּב, שֶׁעָלָיו הָיָה מֻטָּל שְׁמִירַת שׁוֹרוֹ וַהֲרֵי לֹא שָׁמְרוֹ כָּרָאוּי לוֹ:

הִכְשַׁרְתִּי בְּמִקְצָת נִזְקוֹ וְכוּ'. וְאִם תִּקַּנְתִּי וְזִמַּנְתִּי מִקְצַת הַנֶּזֶק, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא זִמַּנְתִּי וְתִקַּנְתִּי אֶת כֻּלּוֹ, נִתְחַיַּבְתִּי עָלָיו כְּאִלּוּ זִמַּנְתִּיו כֻּלּוֹ. כְּגוֹן הַחוֹפֵר בּוֹר תִּשְׁעָה בְּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבָא אַחֵר וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וָמֵת, הָאַחֲרוֹן חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִּקֵּן אֶלָּא מִקְצַת הַנֶּזֶק, כְּאִלּוּ עָשָׂה כָּל הַנֶּזֶק, כֵּיוָן דִּבְתִשְׁעָה לֵיכָּא מִיתָה:

נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶם מְעִילָה. וְעַל אֵיזֶה נְכָסִים אֲנִי חַיָּב לְשַׁלֵּם אִם הִזַּקְתִּי, עַל נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶם מְעִילָה, כְּגוֹן נְכָסִים שֶׁאֵינָן הֶקְדֵּשׁ. שֶׁאִם הִזַּקְתִּי נְכָסִים שֶׁל הֶקְדֵּשׁ אֵינִי חַיָּב לְשַׁלֵּם, דִּכְתִיב שׁוֹר רֵעֵהוּ וְלֹא שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ. וְהוּא הַדִּין לְכָל שְׁאָר נְזָקִים:

נְכָסִים שֶׁהֵם שֶׁל בְּנֵי בְרִית. שֶׁאִם הִזִּיק נְכָסִים שֶׁל נָכְרִי, פָּטוּר:

נְכָסִים הַמְיֻחָדִים. שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּעָלִים מְיֻחָדִים, שֶׁאִם הִזִּיק נְכָסִים שֶׁל הֶפְקֵר, פָּטוּר:

חוּץ מֵרְשׁוּת הַמְיֻחֶדֶת לַמַּזִּיק. בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִזִּיקוּ נְכָסָיו אֶת נִכְסֵי חֲבֵרוֹ, חַיָּב הַמַּזִּיק, חוּץ מֵרְשׁוּת הַמְיֻחֶדֶת לַמַּזִּיק. שֶׁאִם נִכְנַס שׁוֹר נִזָּק בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק וְהִזִּיקוֹ שׁוֹר הַמַּזִּיק, פָּטוּר, דְּאָמַר לֵיהּ תּוֹרְךָ בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵי. וְדַוְקָא כְּשֶׁהִזִּיקוּ נְכָסָיו, אֲבָל הַמַּזִּיק עַצְמוֹ שֶׁחָבַל

בַּחֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּתוֹ, חַיָּב, דְּאָמַר לֵיהּ הַנָּחְבָּל נְהִי דְּאִית לָךְ רְשׁוּתָא לְאַפּוֹקֵי, לְאַזּוֹקֵי לֵית לָךְ רְשׁוּתָא:

וּרְשׁוּת הַנִּזָּק וְהַמַּזִּיק. וּרְשׁוּת הַמְיֻחֶדֶת לַנִּזָּק וְלַמַּזִּיק, כְּגוֹן חָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהִזִּיק שׁוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם בְּאוֹתָהּ חָצֵר בְּשֵׁן וְרֶגֶל, פָּטוּר. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה אוֹתָהּ חָצֵר מְיֻחֶדֶת לִשְׁוָרִים גַּם כֵּן. אֲבָל אִם הָיְתָה מְיֻחֶדֶת לְפֵרוֹת וְלֹא לִשְׁוָרִים, וְהִזִּיק בְּשֵׁן וָרֶגֶל, חַיָּב. וְאִם הִזִּיק בְּקֶרֶן, בְּכָל עִנְיָן חַיָּב:

משנה ג

שׁוּם כָּסָף. שׁוּם זֶה שֶׁל נְזָקִים לֹא יִהֵא אֶלָּא בְּכֶסֶף. שֶׁיִּהוּ בֵּית דִּין שָׁמִין כַּמָּה שָׁוֶה הַנִּזָּק וְכָךְ יְשַׁלֵּם לוֹ. וְאִם הִזִּיקָה פָּרָתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן טַלִּיתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן שֶׁדָּרְסָה עָלָיו בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק וּשְׁבָרַתּוּ, וְאַחַר כָּךְ אֵרַע שֶׁנִּשְׁבְּרָה רַגְלָהּ שֶׁל פָּרָה זוֹ שֶׁל רְאוּבֵן בְּטַלִּיתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים דַּהֲוֵי נַמִּי בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֵין אוֹמְרִים הוֹאִיל וְזֶה הִזִּיק וְזֶה הִזִּיק יָצָא הֶזֵּקוֹ שֶׁל זֶה בְּהֶזֵּקוֹ שֶׁל זֶה, אֶלָּא שָׁמִין שְׁנֵי הַנִּזָּקִים בְּדָמִים, וּמִי שֶׁהִזִּיק לַחֲבֵרוֹ יוֹתֵר, יְשַׁלֵּם:

וְשָׁוֶה כֶּסֶף. וּכְשֶׁבָּאִים לְשַׁלֵּם הַהֶזֵּק מִנְכְּסֵי הַיְתוֹמִים, לֹא יִפְרְעוּ אֶלָּא מִן הַקַּרְקָעוֹת שֶׁהֵם שָׁוֶה כֶּסֶף, וְלֹא מִמְּטַלְטְלִין שֶׁהֵם עַצְמָם כֶּסֶף. דְּכָל מִידֵּי דְּמִטַּלְטֵל חָשׁוּב כְּאִלּוּ הוּא כֶּסֶף, דְּאִי לֹא מִזְדַּבַּן הָכָא מִזְדַּבַּן בְּמָתָא אַחֲרִיתִי:

בִּפְנֵי בֵית דִּין. וְהַשּׁוּמָא וְהַתַּשְׁלוּמִין שֶׁל נְזָקִים לֹא יִהְיוּ אֶלָּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין מֻמְחִין, וְלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל הֶדְיוֹטוֹת:

וְעַל פִּי עֵדִים בְּנֵי חוֹרִין וּבְנֵי בְרִית. לַאֲפוֹקֵי עֲבָדִים וְנָכְרִים שֶׁאֵינָם כְּשֵׁרִים לְעֵדוּת שֶׁל נְזָקִין:

וְהַנָּשִׁים בִּכְלָל הַנִּזָּק. בֵּין שֶׁהִזִּיקָה הִיא אֶת אֲחֵרִים, בֵּין שֶׁאֲחֵרִים הִזִּיקוּהָ, דִּין הָאִישׁ וְדִין הָאִשָּׁה שָׁוִין בִּנְזָקִין:

וְהַנִּזָּק וְהַמַּזִּיק בַּתַּשְׁלוּמִין. פְּעָמִים שֶׁהַנִּזָּק שַׁיָּךְ עִם הַמַּזִּיק בַּתַּשְׁלוּמִין שֶׁל נִזָּק. כְּגוֹן אִם פָּחֲתָה הַנְּבֵלָה מִשְּׁעַת מִיתָה עַד שְׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין, שֶׁפָּחַת נְבֵלָה דְּנִזָּק הוּא, בֵּין בְּתָם בֵּין בְּמוּעָד, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַמַּזִּיק מְשַׁלֵּם לוֹ אֶפִלּוּ אוֹתוֹ חֲצִי נֶזֶק שֶׁזְּכָתָה לוֹ תּוֹרָה אִם הוּא תָּם, אוֹ נֶזֶק שָׁלֵם אִם הוּא מוּעָד, הֲרֵי שֶׁהַנִּזָּק הוּא מַפְסִיד וְשַׁיָּךְ בְּתַשְׁלוּמִין הַלָּלוּ עִם הַמַּזִּיק:

משנה ד

חֲמִשָּׁה תַּמִּין. שְׁאֵינָם רְגִילִים לְהַזִּיק, וְאִם הִזִּיקוּ מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק:

וַחֲמִשָּׁה מוּעָדִין. שֶׁהֵם רְגִילִין לְהַזִּיק, וּמְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם:

לֹא לִגַּח. בְּקֶרֶן:

וְלֹא לִגּוֹף. דְּחִיפַת כָּל הַגּוּף. וְכֻלְּהוּ הָווּ תּוֹלְדָה דְּקֶרֶן וּמְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק. הֲרֵי חֲמִשָּׁה תַּמִּין:

וְשׁוֹר הַמּוּעָד. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לִגַּח אוֹ לִרְבֹּץ אוֹ לִבְעֹט אוֹ לִשֹּׁךְ. הֲרֵי הֵן חֲמִשָּׁה מוּעָדִים לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וּלְגַבֵּי מוּעָד חָשֵׁיב לְהוּ חַד:

וְשׁוֹר הַמְּזִיק בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק. אֲפִלּוּ קָרֶן תַּמָּה, הֲוֵי מוּעָד לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וּמַתְנִיתִין אָתְיָא כְּמַאן דְּאָמַר מְשֻׁנֶּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּזָּק שְׁמְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם וַאֲפִלּוּ הִיא תַּמָּה. וְאֵין כֵּן הַלָּכָה:

וְהָאָדָם. הֲוֵי מוּעָד מִתְּחִלָּתוֹ נַמִּי, וּמְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם אִם הִזִּיק:

הַזְּאֵב וְהָאֲרִי וְכוּ'. מוּעָדִים מִתְּחִלָּתָן. וְהָא דְּלֹא חָשֵׁיב לְהוּ בִּכְלַל חֲמִשָּׁה מוּעָדִים דְּלְעֵיל וּלְהֲווּ אַחַד עָשָׂר מוּעָדִים, מִשּׁוּם דְּהָנֵי לֹא שְׁכִיחֵי בְּיִשּׁוּב:

בַּרְדְּלָס. חַיָּה שֶׁקּוֹרִין לָהּ בַּעֲרַבִי אלצב"ע:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר וְכוּ'. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

מִן הָעֲלִיָּה. מֵעִדִּית שֶׁבִּנְכָסָיו. וַאֲפִלּוּ אֵין הַנּוֹגֵחַ שָׁוֶה שִׁעוּר הַנִּזָּק. דִּבְמוּעָד כְּתִיב (שמות כא) יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר, וְלֹא כְּתִיב בֵּיהּ דְּמִגּוּף הַנּוֹגֵחַ יִפְרַע:

פרק ב

משנה א

כֵּיצַד הָרֶגֶל מוּעָדֶת. כְּלוֹמַר, בְּאֵיזֶה דָּבָר הָרֶגֶל מוּעֶדֶת. וּמְשָׁנֵי, לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ. בְּכָךְ הִיא מוּעֶדֶת, שֶׁמְּשַׁבֶּרֶת כֵּלִים דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ:

הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת. רֵישָׁא תְּנָא אָבוֹת, רֶגֶל מַמָּשׁ, שֶׁדְּרָסָה בְּרַגְלֶיהָ. וְסֵיפָא תְּנָא תּוֹלְדוֹת, שֶׁבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר בְּגוּפָהּ וּבִשְׁעָרָהּ וּבַשְּׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ:

הָיְתָה מְבַעֶטֶת. שִׁנּוּי הוּא זֶה, וְתוֹלְדָה דְּקֶרֶן, הִלְכָךְ חֲצִי נֶזֶק וְתוּ לֹא:

אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתָּזִין. אַף עַל גַּב דְּלָאו שִׁנּוּי הוּא אֶלָּא אוֹרְחֵיהּ הוּא, אַף עַל פִּי כֵן חֲצִי נֶזֶק וְתוּ לֹא, דְּהִלְכָתָא גְּמִירָא לַהּ. וּבִרְשׁוּת הַנִּזָּק קָאָמַר, דְּבִרְשׁוּת הָרַבִּים פָּטוּר, דִּצְרוֹרוֹת תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל נִינְהוּ לְפָטְרָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

וְנָפַל עַל כְּלִי אַחֵר. רִאשׁוֹן נִזְקֵי רֶגֶל הֵן וּמְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם. וְהָאַחֲרוֹן עַל יְדֵי צְרוֹרוֹת נִשְׁבַּר, הִלְכָךְ חֲצִי נֶזֶק:

דְּלִיל קָשׁוּר בְּרַגְלוֹ. כָּל דָּבָר הַנִּקְשָׁר בְּרֶגֶל הַתַּרְנְגֹלֶת קְרוּי דְּלִיל. וְאִית דְּגָרְסֵי דְּלִי:

מְהַדֵּד. מְרַקֵּד. וְאִית דְּמְפָרְשֵׁי חוֹפֵר בְּרַגְלָיו בָּאָרֶץ, כְּדֶרֶךְ הַתַּרְנְגוֹלִים:

מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. דִּדְלִיל הֵינוּ צְרוֹרוֹת, דִּבְאוֹתוֹ דְּלִיל אַדְּיָנְהוּ לַצְּרוֹרוֹת עַל הַכֵּלִים. וְהִדּוּס נַמִּי כְּגוֹן שֶׁהִתִּיז וְאוֹתָן צְרוֹרוֹת שָׁבְרוּ הַכֵּלִים:

משנה ב

כֵּיצַד הַשֵּׁן מוּעֶדֶת. בְּאֵיזֶה דָּבָר הִיא מוּעֶדֶת. וּמְשָׁנֵי, לֶאֱכֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ:

מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. דִּמְשֻׁנֶּה הוּא:

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים וְכוּ'. אַאֲכָלָה פֵּרוֹת אוֹ יְרָקוֹת קָאֵי, דִּבְרִשּׁוּת הָרַבִּים פְּטוּר דְּבָעִינַן וּבְעֵר בִּשְׁדֵּה אַחֵר. אֲבָל אָכְלָה כְּסוּת וְכֵלִים אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב חֲצִי נֶזֶק, דְּעָבְדֵי אִנְשֵׁי דְּמַנְחֵי כְּסוּת וְכֵלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְפִי שָׁעָה, וְהָוֵי קֶרֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחַיָּב:

מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית. לָאו תַּשְׁלוּמִין מְעַלְיָתָא, אֶלָּא אִם אָכְלָה דָּבָר שֶׁדָּמָיו יְקָרִים רוֹאִים אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הֵן שְׁעָרִים, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא דְּמֵי שְׁעָרִים בְּזוֹל, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁהֵם נִמְכָּרִים בַּשּׁוּק. וְאִם אָכְלָה דָּבָר שֶׁדָּמָיו פְּחוּתִים מִן הַשְּׁעָרִים, מְשַׁלֵּם דְּמֵי אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁאָכְלָה בְּזוֹל. וְאִם אָכְלָה דָּבָר שֶׁהִזִּיק לָהּ, כְּגוֹן שֶׁאָכְלָה חִטִּים, הוֹאִיל וְלֹא נֶהֱנֵית, פָּטוּר:

מִצַּדֵּי הָרִחְבָה מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיקָה. אִם הָלְכָה וְעָמְדָה בְּצַדֵּי הָרִחְבָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שְׁוָרִים לָלֶכֶת שָׁם, לָאו כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דְּמֵי, וּמְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה:

משנה ג

מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּעָדִין. לְקִפֹּץ. וּבִרְשׁוּת הַנִּזָּק קָאָמַר, דְּתוֹלָדָה דְּרֶגֶל הִיא:

חֲרָרָה. עוּגָה שֶׁנֶּאֱפֵית עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים:

עַל הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. דַּהֲוֵי שֵׁן בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק:

וְעַל הַגָּדִישׁ מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. דַּהֲוֵי כְּמוֹ צְרוֹרוֹת, דְּהִלְכָתָא גְּמִירֵי לַהּ שֶׁמְּשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק:

משנה ד

מְשַׁיַּחֲזֹר בּוֹ שִׁלְשָׁה יָמִים. שְׁרוֹאֶה שְׁוָרִים וְאֵינוֹ נוֹגֵחַ, חוֹזֵר לְתַמּוּתוֹ:

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי [מֵאִיר]. דְּלֹא הָוֵי מוּעָד עַד שֶׁיְּעִידוּ בּוֹ שִׁלְשָׁה יָמִים:

מְמַשְׁמְשִׁים בּוֹ. מוֹשְׁכִים אוֹתוֹ וּמְשַׁחֲקִים בּוֹ וְאֵינוֹ נוֹגֵחַ. וּבְהָא הֲלָכָה [כְּרַבִּי מֵאִיר], שֶׁאֵין שׁוֹר מוּעָד חוֹזֵר לְתַמּוּתוֹ עַד שֶׁיְּהוּ תִּינוֹקוֹת מְשַׁחֲקִים בּוֹ:

משנה ה

נָגַח נָגַף וְכוּ'. כֵּלֶךְ תּוֹלְדוֹת קֶרֶן הֵן:

דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן. קֶרֶן בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק שֶׁאַתָּה מֵבִיא מִדִּין קֶרֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, דְּקָאָמַרְתְּ קֶרֶן שֶׁהֶחְמִיר עָלֶיהָ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ דִּין שֶׁנָּחְמִיר עָלֶיהָ בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק, דַּיּוֹ לִהְיוֹת כְּנִדּוֹן, כְּקֶרֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא יִהְיֶה חַיָּב בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק כְּמוֹ שֶׁהוּא חַיָּב בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

אֲנִי לֹא אָדוּן קֶרֶן מִקֶּרֶן. כִּדְאָמְרַן לְעֵיל, אֶלָּא קֶרֶן מֻרֶגֶל. מְקוֹם שֶׁהֶחְמִיר עָלָיו בְּשֵׁן וָרֶגֶל אֵינוֹ דִּין שֶׁנָּחְמִיר בְּקֶרֶן:

דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין. דְּסוֹף סוֹף אִי לְאוֹ קֶרֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לֹא מַשְׁכַּחַת צַד קַל וְחֹמֶר. וְרַבִּי טַרְפוֹן אַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא אִית לֵיהּ דַּיּוֹ, דְּמִדְּאוֹרַיְתָא הוּא, דִּכְתִיב (במדבר יב) הֲלֹא תִּכָּלֵם

שִׁבְעַת יָמִים, קַל וָחֹמֶר לַשִּׁכִינָה אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם, אֶלָּא דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן, הִלְכָךְ תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים וְתוּ לֹא, מִכָּל מָקוֹם הָכָא לֵית לֵיהּ דַּיּוֹ, דִּסְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי טַרְפוֹן דְּכִי אָמְרִינַן דַּיּוֹ הֵיכָא דְּלֹא מִפְּרִיךְ קַל וָחֹמֶר, כְּגוֹן הָתָם דְּשִׁבְעַת יָמִים דִּשְׁכִינָה לֹא כְּתִיבִי, אֲתָא קַל וָחֹמֶר אַיְתֵי אַרְבֵּיסַר, אֲתָא דַּיּוֹ אַפֵּיק שִׁבְעָה, וְאוֹקֵי שִׁבְעָה, אִשְׁתְּכַח דְּאַהֲנֵי קַל וָחֹמֶר לְהָנֵי שִׁבְעָה דְּאוֹקִימְנָא וְלֹא אִפְּרִיךְ לְגַמְרֵי. אֲבָל הָכָא חֲצִי נֶזֶק כְּתִיב בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין בַּחֲצַר הַנִּזָּק, וַאֲתָא קַל וָחֹמֶר וְאַיְתֵי חֲצִי נֶזֶק אַחֲרִינָא וְנַעֲשֶׂה נֶזֶק שָׁלֵם, אִי דָּרְשַׁת דַּיּוֹ וְתוֹקְמֵיהּ אַחֲצִי נֶזֶק כִּדְמַעְקְרָא, אִפְּרִיךְ לֵיהּ קַל וָחֹמֶר וְלֹא אַהֲנֵי וְלֹא מִידֵּי. וְרַבָּנָן סְבְרֵי דַּאֲפִלּוּ הֵיכָא דְּמִפְּרִיךְ קַל וָחֹמֶר אָמְרִינַן דַּיּוֹ. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

משנה ו

בֵּין עֵר בֵּין יָשֵׁן. אִם הָיָה יָשֵׁן וּבָא אַחֵר וְיָשַׁן בְּצִדּוֹ, וְהִזִּיק שֵׁנִי לָרִאשׁוֹן, חַיָּב. וְאִם הִזִּיק רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי, פָּטוּר. וְאִם שָׁכְבוּ יַחַד, כָּל אֶחָד מֵהֶם שֶׁהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ חַיָּב, לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוּעָדִים זֶה לָזֶה:

סְמֵא אֶת עֵין חֲבֵרוֹ. אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג חַיָּב בַּנֶּזֶק. אֲבָל לֹא בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, דְּלֹא מְחַיֵּב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים אֶלָּא מֵזִיד, אוֹ קָרוֹב לְמֵזִיד:

פרק ג

משנה א

הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּד וְכוּ' וּשְׁבָרָהּ פָּטוּר. לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּרָכִים:

וְאִם חֲזַק בָּהּ בַּעַל הֶחָבִית חַיָּב. וַאֲפִלּוּ הִפְקִירָהּ, שֶׁכָּל הַמַּפְקִיר נְזָקָיו שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ רְשׁוּת מִתְּחִלָּה לַעֲשׂוֹתָן, כְּאִלּוּ לֹא הִפְקִירָן:

אוֹ שֶׁלָּקָה בַּחֲרָסֶיהָ חַיָּב. דְּסָבַר נְתַקֵּל פּוֹשֵׁעַ הוּא וְלָאו אֹנֶס הוּא, וּלְכָךְ חַיָּב:

בְּמִתְכַּוֵּן חַיָּב. אִם נִתְכַּוֵּן לִזְכוֹת בַּחֲרָסֶיהָ וּבַמַּיִם אַחַר שֶׁנִּשְׁבְּרָה כַּדּוֹ, חַיָּב בְּהֶזֵּקָן, דַּהֲוֵי לֵיהּ בּוֹרוֹ שֶׁהִזִּיק. וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן לִזְכוֹת בָּהֶן, הוֹאִיל וְעִקְּרוֹ אָנוּס הוּא, דְּסָבַר נְתַקֵּל לָאו פּוֹשֵׁעַ הוּא, הֲרֵי הַחֲרָסִים וְהַמַּיִם הֶפְקֵר לְאַחַר שֶׁנֶּאֱנָס, וּלְפִיכָךְ פָּטוּר. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּנִתְקַל לָאו פּוֹשֵׁעַ הוּא. וּמֵאַחַר דְּאָנוּס הוּא וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִזְכוֹת בַּחֲרָסִים וּבַמַּיִם, הֲוֵי כְּאִלּוּ לֹא הָיוּ מֵעוֹלָם שֶׁלּוֹ וּפָטוּר עַל נִזְקֵיהֶם:

משנה ב

הַשּׁוֹפֵךְ מַיִם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אַף עַל גַּב דְּבִרְשׁוּת קָעֲבִיד, כְּגוֹן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁמֻּתָּר לִשְׁפֹּךְ מַיִם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ הָכִי אִם הֵזַק בָּהֶן אַחֵר, חַיָּב בְּנִזְקוֹ:

הַמַּצְנִיעַ אֶת הַקּוֹץ וְכוּ'. וּכְגוֹן שֶׁהִצְנִיעָן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵן הַגּוֹדֵר גִּדְרוֹ בְּקוֹצִים וְהִפְרִיחָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל הַמְצַמְצֵם בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְהֶזֵּק בָּהֶן אַחֵר, פָּטוּר. שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בַּכְּתָלִים:

משנה ג

לִזְבָלִים. שֶׁיֵּרָקְבוּ הַתֶּבֶן וְהַקַּשׁ, וְנַעֲשִׂים זֶבֶל לְזַבֵּל שָׂדוֹת וּכְרָמִים:

כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. דְּקָנְסִינְהוּ רַבָּנָן:

כָּל הַמְקַלְקְלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וַאֲפִלּוּ עוֹשִׂים בִּרְשׁוּת, כְּגוֹן בִּשְׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים. אִם הִזִּיקוּ חַיָּבִים:

הַהוֹפֵךְ אֶת הַגָּלָל. צוֹאַת בָּקָר:

משנה ד

הָרִאשׁוֹן חַיָּב בְּנִזְקֵי שֵׁנִי. וּכְגוֹן שֶׁהָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד וְלֹא עָמַד, דְּפוֹשֵׁעַ הוּא. אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד, פָּטוּר, דְּהָא קָיְמָא לָן נִתְקַל לָאו פּוֹשֵׁעַ הוּא:

משנה ה

הָיָה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן וְכוּ' **פָּטוּר**. שֶׁזֶּה מְהַלֵּךְ כְּדַרְכּוֹ וְזֶה מֵהֵר לְלֶכֶת:

משנה ו

אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ וְכוּ'. מַתְנִיתִין חֲסוּרֵי מִחְסְרָא וְהָכִי קָתָנֵי, אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. דִּבְעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִי שֶׁרָץ רָץ בִּרְשׁוּת, שֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה לְהָכִין לְצָרְכֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וּמִשּׁוּם הָכִי פָּטוּר. וּבִשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם רָצִים, הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם מְשַׁנִּים, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים:

משנה ז

הַמְבַקֵּעַ. עֵצִים:

וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. שֶׁל אֲחֵרִים:

בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. שֶׁלּוֹ:

וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֵר. שֶׁל אֲחֵרִים:

חַיָּב. וְאַף עַל גַּב דְּבִרְשׁוּתֵיהּ קָעָבֵיד וְלֹא שְׁכִיחֵי רַבִּים שָׁם דְּנֵימָא הֲוָה לֵיהּ לְעַיּוֹנֵי, אֲפִלּוּ הָכִי חַיָּב:

משנה ח

בַּמּוֹתָר חֲצִי נֶזֶק. שְׁמִין מַה הֶזֵּקוֹ שֶׁל זֶה יוֹתֵר עַל נִזְקוֹ שֶׁל זֶה, וּבְאוֹתוֹ מוֹתָר מְשַׁלֵּם מִי שֶׁהִזִּיק יוֹתֵר, אֶת הַחֲצִי:

מוּעָד בַּתָּם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר. כְּלוֹמַר אִם הוּא הִזִּיק אֶת הַתָּם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִזִּיקוֹ תָּם:
אָדָם בְּתָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם. דְּאָדָם מוּעָד לְעוֹלָם:
וְתָם בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר חֲצִי נֶזֶק. דִּכְתִיב (שמות כא) אוֹ בֵּן יִגַּח אוֹ בַּת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לוֹ, כְּמִשְׁפַּט שׁוֹר בְּשׁוֹר כָּךְ מִשְׁפַּט שׁוֹר בְּאָדָם, מַה שׁוֹר בְּשׁוֹר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם, אַף שׁוֹר בְּאָדָם תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם:
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אַף תָּם שֶׁחָבַל בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם. דְּדָרֵישׁ כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה, לְדִינָא דִּסְלִיק הַאי קְרָא מִנַּיהּ, דִּבְשׁוֹר מוּעָד מֵירֵי. וְהָכִי קָאָמַר קְרָא, כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה שֶׁל שׁוֹר מוּעָד שֶׁמְּשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם, יֵעָשֶׂה לוֹ לְכָל שׁוֹר שֶׁנִּגַּח אֶת הָאָדָם וַאֲפִלּוּ הוּא שׁוֹר תָּם. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

משנה ט

וְכֵן הֲלָכָה. וַדַּאי כֵּן הֲלָכָה דְּמָנָה נוֹתֵן לוֹ דְּהַיְנוּ חֲצִי נֶזֶק. אֲבָל אֵין זֶה שׁוֹר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, דְּקִיְּמְתָּ וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְגוֹ'. וּפְלֶגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הוּא בִּשְׁבַח נְבֵלָה, כְּגוֹן שֶׁבִּשְׁעַת מִיתָה לֹא הָיְתָה שָׁוָה כְּלוּם, וְנִתְיַקְּרָה אַחַר כָּךְ וְהִיא שָׁוָה לְהַאֲכִילָהּ לַכְּלָבִים אוֹ לְמָכְרָהּ לַנָּכְרִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר שִׁבַח נְבֵלָה דְּנִזָּק הָוֵי, וְלֹא שָׁקֵיל בָּהּ מַזִּיק כְּלוּם אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ חֲצִי נִזְקוֹ, וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר רַבִּי מֵאִיר עַל זֶה נָאֱמַר וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ, כְּלוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לוֹ דְּמֵי חֲצִי נִזְקוֹ מִדְּמֵי שׁוֹר הַחַי וְאֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ כְּלוּם בַּעֲבוּר הַשִּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחָה הַנְּבֵלָה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר דַּחֲצִי שִׁבַח נְבֵלָה דְּמַזִּיק הָוֵי, וּכְשֶׁבָּא מַזִּיק לְשַׁלֵּם לַנִּזָּק דְּמֵי חֲצִי נִזְקוֹ, מְנַכֶּה לוֹ חֲצִי שֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחָה הַנְּבֵלָה מִשְּׁעַת מִיתָה עַד שְׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין, וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי מֵאִיר קְיַמְתָּ וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְלֹא קְיַמְתָּ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲלֹק הַשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַמֵּת, וְשָׁקַל לֵיהּ מַזִּיק פַּלְגָּא. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה י

שׁוֹרוֹ שֶׁבִּיֵּשׁ פָּטוּר. דִּכְתִיב אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ, וְלֹא שׁוֹר בַּעֲמִיתוֹ. אִי נַמִּי, אֵין הַמְבַיֵּשׁ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁמְּבַיֵּשׁ בְּכַוָּנָה, וְשׁוֹר לְאוֹ מְכֻוָּן לְבַיֵּשׁ הוּא:
שׁוֹרוֹ שֶׁסִּמֵּא אֶת עֵין עַבְדּוֹ פָּטוּר. וְאֵין הָעֶבֶד יוֹצֵא בֶּן חוֹרִין עַל יְדוֹ:
וְהוּא שֶׁסִּמֵּא אֶת עֵין עַבְדּוֹ חַיָּב. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא) לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ:
שׁוֹרוֹ שֶׁחָבַל בְּאָבְיו וּבְאִמּוֹ חַיָּב. בְּתַשְׁלוּמֵי נֶזֶק:
וְהוּא שֶׁחָבַל בְּאָבְיו וּבְאִמּוֹ פָּטוּר. מִן הַתַּשְׁלוּמִין. שֶׁאֵין אָדָם מֵת וּמְשַׁלֵּם:
שׁוֹרוֹ שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ בְּשַׁבָּת חַיָּב. חֲצִי נֶזֶק. דִּמְשֻׁנֶּה הוּא:

משנה יא

בְּסֶלַע לָקָה. מִתְחַכֵּךְ הָיָה בַּסֶּלַע וְלָקָה:

הָיוּ שְׁנַיִם רוֹדְפִין אַחַר אֶחָד. שְׁנֵי שְׁוָרִים שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם רוֹדְפִים אַחַר שׁוֹר שֶׁל אָדָם אֶחָד:

שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. דְּתַרְוַיְהוּ מַדְחוּ לֵיהּ:

שְׁנֵיהֶם חַיָּבִים. בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְמַתְנִיתִין כְּגוֹן שֶׁשְּׁנֵיהֶם תַּמִּין, שֶׁאֵין הַתָּם מְשַׁלֵּם אֶלָּא מִגּוּפוֹ. וְכִי אִיתְנְהוּ לְתַרְוַיְהוּ קַמָּן מִשְׁתַּלֵּם הַנִּזָּק חֲצִי נִזְקוֹ מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, אֲבָל לֵיתְנְהוּ לְתַרְוַיְהוּ מָצֵי אָמַר לֵיהּ זִיל אֵיתֵי רְאָיָה דְּהַאי תּוֹרָא אַזְקֵךְ וַאֲשַׁלֵּם לָךְ:

גָּדוֹל הַזִּיק. וְיֵשׁ בְּגוּפוֹ שָׁוֶה חֲצִי נֶזֶק:

קָטָן הַזִּיק. וּדְמֵי הַקָּטָן תִּקַּח, וּמוֹתָר חֲצִי נִזְקְךָ תַּפְסִיד:

קָטָן הַזִּיק אֶת הַגָּדוֹל. וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲצִי נִזְקוֹ שֶׁל גָּדוֹל מְרֻבֶּה, לֹא תִּקַּח אֶלָּא קָטָן שֶׁלִּי, וַחֲצִי נִזְקוֹ שֶׁל קָטָן שֶׁלְּךָ קַח מִן הַגָּדוֹל. וְכָל הָנָךְ הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה דִּתְנִינַן בְּמַתְנִיתִין, אִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה אֵין לוֹ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ דְּמֵי תָּם, וַאֲפִלּוּ קָטָן שֶׁהוֹדָה לוֹ אֵין לוֹ, שֶׁהַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ חִטִּין וְהוֹדָה לוֹ בְּשְׂעֹרִים פָּטוּר אַף מִדְּמֵי שְׂעֹרִים. וְאִי תָּפַס הַנִּזָּק שְׂעוֹר מַה שֶּׁהוֹדָה לוֹ הַמַּזִּיק, לֹא מַפְקִינַן מִנֵּיהּ:

פרק ד

משנה א

שׁוֹר שָׁנִגַּח אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. וּבְכֻלָּם הָיָה תָּם דְּמִשְׁתַּלֵּם מִגּוּפוֹ:

יְשַׁלֵּם. חֲצִי נֶזֶק לְאַחֲרוֹן תְּחִלָּה. בַּגְּמָרָא מוֹקֵי לְמַתְנִיתִין כְּגוֹן שֶׁתְּפָסוֹ נִזָּק לַשּׁוֹר הַמַּזִּיק לְגֵבוֹת מִמֶּנּוּ וְנַעֲשָׂה עָלָיו שׁוֹמֵר שָׂכָר. וּכְשֶׁיָּצָא מִתַּחַת יָדוֹ וְהִזִּיק, הַנִּזָּק הָרִאשׁוֹן חַיָּב בְּנִזְקָיו, לְפִיכָךְ הָאַחֲרוֹן מְשַׁתְּלֵם חֲצִי נִזְקוֹ מָשְׁלַם:

וְאִם יֵשׁ בּוֹ מוֹתָר יַחֲזִיר לְשֶׁלְּפָנָיו. הָכִי קָאָמַר, אִם יֵשׁ בּוֹ מוֹתָר בִּנְזָקָיו, יַחֲזִיר לְשֶׁלְּפָנָיו. כְּגוֹן שֶׁחֲצִי נִזְקוֹ שֶׁל הָרִאשׁוֹן הָיָה מָנֶה, וַחֲצִי נֶזֶק הָאַחֲרוֹן הָיָה חֲמִשִּׁים, וְהַשּׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם. מִתְּחִלָּה כְּשֶׁנִּגַּח שׁוֹר זֶה שׁוֹרוֹ שֶׁל הַנִּזָּק הָרִאשׁוֹן שֶׁחֲצִי נִזְקוֹ מָנֶה, הָיָה לַנִּזָּק בְּשׁוֹר זֶה מָנֶה, וְלַבְּעָלִים מָנֶה. וּכְשֶׁתְּפָסוֹ הַנִּזָּק וְנָגַח תַּחַת יָדוֹ, אֵין לַבְּעָלִים לְהַפְסִיד מָנֶה שֶׁהָיָה לָהֶם בּוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיְתָה שְׁמִירָתוֹ עֲלֵיהֶן אֶלָּא עַל הַנִּזָּק שֶׁתְּפָסוֹ. וּכְשֶׁהִזִּיק לַשֵּׁנִי וְהָיָה חֲצִי נִזְקוֹ חֲמִשִּׁים, אִבֵּד הַנִּזָּק הָרִאשׁוֹן מִן הַמָּנֶה שֶׁלּוֹ חֲמִשִּׁים וְנוֹתַן לָזֶה הַנִּזָּק הַשֵּׁנִי, וְהַמּוֹתָר עַד הַמָּנֶה חוֹזֵר לוֹ. וְהַבְּעָלִים נוֹטְלִים הַמָּנֶה שֶׁלָּהֶם:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר וְכוּ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר שֶׁתְּפִיסַת נִיזְקוּ הַבְּעָלִים וְהַנִּזָּק בַּשּׁוֹר הַמַּזִּיק, וּשְׁנֵיהֶם מִתְחַיְּבִים בִּנְזָקָיו. כֵּיצַד, שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם שֶׁנִּגַּח וְכוּ':

וְשֶׁלְּפָנָיו. זֶהוּ נִזָּק רִאשׁוֹן. נוֹטֵל חֲמִשִּׁים זוּז, וְהַבָּעֲלִים חֲמִשִּׁים זוּז. דְּיֵשׁ לְנִזָּק רִאשׁוֹן בּוֹ הַחֵצִי, הִלְכָּךְ מְשַׁלֵּם חֲצִי תַּשְׁלוּמֵי נִזְקוֹ:

חֲזַר וְנָגַח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם. הָאַחֲרוֹן נוֹטֵל מָנֶה הַחֵצִי מִכָּל מַה שֶּׁהוּא, דְּמִגּוּפוֹ מְשְׁתַּלֵּם. וְנִמְצָא אוֹתוֹ שֶׁלְּפָנָיו שֶׁהָיָה הַחֵצִי שֶׁלּוֹ, מְשַׁלֵּם מֵחֶלְקוֹ חֲצִי מָנֶה שֶׁנּוֹטֵל הָאַחֲרוֹן:

וּשְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים. נִזָּק רִאשׁוֹן וְהַבָּעֲלִים שֶׁהָיָה לָהֶם לְכָל אֶחָד רְבִיעַ, מְשַׁלְּמִין כָּל אֶחָד רְבִיעִית שֶׁל נִזְקוֹ:

דִּינָר זָהָב. שֶׁהֵם עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה דִּינָרִים שֶׁל כֶּסֶף:

משנה ב

מוּעָד לִקְטַנִּים. לַעֲגָלִים:

אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה. שְׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו מִמֶּנּוּ:

מוּעָד לְשַׁבָּתוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ וְדַעְתּוֹ זָחָה עָלָיו. אִי נַמִּי לְפִי שֶׁרוֹאֶה בְּנֵי אָדָם בְּמַלְבּוּשִׁים נָאִים שֶׁל שַׁבָּת, חֲשׁוּבִים בְּעֵינָיו נָכְרִים וְאֵינוֹ מַכִּירָם:

וְאֵינוֹ מוּעָד לְחֹל. מַה דִּינוֹ:

מְשַׁיַּחֲזֹר בּוֹ שִׁלְשָׁה יְמֵי שַׁבָּתוֹת. לְאַחַר שֶׁהוּעַד לְשַׁבָּתוֹת הֶעֱבִירוּ לְפָנָיו שְׁוָרִים בְּשִׁלְשׁ שַׁבָּתוֹת וְלֹא נָגַח, חָזַר לְתַמּוּתוֹ, וְאִם חָזַר וְנָגַח אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק:

משנה ג

שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל נָכְרִי פָּטוּר. דִּכְתִיב (חבקוק ג) עָמַד וַיְמַדֵּד אֶרֶץ רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם, רָאָה שֶׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא קִיְּמוּ אוֹתָן, עָמַד וְהִתִּיר מָמוֹנָן לְיִשְׂרָאֵל. וְאוֹמֵר (דברים לג) הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן, גִּלָּה מָמוֹנָן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְהִתִּירָן. מֵהַר פָּארָן, מִשָּׁעָה שֶׁסִּבֵּב וְהֶחְזִיר אֶת הַתּוֹרָה עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא קִבְּלוּהָ:

משנה ד

וְשֶׁל חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל פִּקֵּחַ פָּטוּר. שֶׁאֵין מַעֲמִידִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְתָם לִגְבּוֹת מִגּוּפוֹ, דְּמִטַּלְטְלֵי הוּא, וְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא [דף יד] שָׁוֶה כֶּסֶף מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִים אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת, וְאוֹקִימְנָא בְּיִתְמֵי:

מַעֲמִידִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְכוּ'. אִם הֶחְזִקוּ נִגְחָנִים, מַעֲמִידִין לָהֶם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְלֹא לְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק אֶלָּא לְשַׁוְּיֵהּ מוּעָד, דְּכִי הָדַר נָגַח מְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּה וְיִגְבּוּ הַנָּזָק מִקַּרְקַע שֶׁל יְתוֹמִים:

חֲזַר לְתַמּוּתוֹ. דְּקִסָּבַר מוּעָד שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת בְּעָלָיו וְנִכְנַס לִרְשׁוּת בְּעָלִים אֲחֵרִים חוֹזֵר לְתַמּוּתוֹ. דִּרְשׁוּת מְשַׁנָּה מְשַׁנָּה אֶת דִּין הַתְּרָאָתוֹ:

שׁוֹר הָאַצְטָדִין. שֶׁמְּיֻחָד לִנְגִיחוֹת, וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ לְכָךְ:

משנה ה

מוּעָד מְשַׁלֵּם כֹּפֶר. וְאַף עַל גַּב דִּבְקַמָּא דְּנָגַח קָטְלִינַן לֵיהּ, אַשְׁכְּחִינַן מוּעָד, כְּגוֹן שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה נָכְרִים. אִי נַמִי, שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה יִשְׂרְאֵל טְרֵפָה, דְּאִטְרֵפָה לֹא קָטְלִינַן לֵיהּ, דְּגַבְרָא קָטְלָא קָטֵיל. אִי נַמִי, דְּקָטֵיל וַעֲרַק לְאַגְמָא לְאַחַר שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ:

וְכֵן בְּבֵן וְכֵן בְּבַת. תִּינוֹק וְתִינוֹקֶת, חַיָּב עֲלֵיהֶן סְקִילָה וְכֹפֶר כִּגְדוֹלִים:

משנה ו

שׁוֹר שֶׁהָיָה מִתְחַכֵּךְ בְּכֹתֶל וְכוּ'. פָּטוּר מִן הַמִּיתָה. וְאִם הָיָה מוּעָד, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מוּעָד לְהִתְחַכֵּךְ בִּכְתָלִים וּלְהַפִּילָם עַל בְּנֵי אָדָם, וְנִתְחַכֵּךְ בְּכֹתֶל לַהֲנָאָתוֹ וְהִפִּילוֹ עַל הָאָדָם וָמֵת, הַשּׁוֹר פָּטוּר מִן הַמִּיתָה, וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִים אֶת הַכֹּפֶר. הַשּׁוֹר פָּטוּר מִן הַמִּיתָה, דִּכְתִיב (שמות כא) הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת, כְּמִיתַת הַבְּעָלִים כָּךְ מִיתַת הַשּׁוֹר, מַה בְּעָלִים אֵין חַיָּבִין אִם הָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ עַד שֶׁיַּהַרְגוּ בְּכַוָּנָה, כָּךְ הַשּׁוֹר אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּהֲרֹג בְּכַוָּנָה. וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִים אֶת הַכֹּפֶר, דִּכְתִיב אִם כֹּפֶר, שֶׁהָיָה יָכוֹל לִכְתֹּב כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו, מַאי אִם כֹּפֶר, לְרַבּוֹת הַהוֹרֵג שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה לְחִיּוּב כֹּפֶר:

משנה ז

שׁוֹר הַיִּתּוֹמִים. שֶׁאֵין לָהֶם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס:

וְשׁוֹר הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס. הַשּׁוֹר שֶׁל יְתוֹמִים הוּא, אֶלָּא שֶׁעַל הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשָׁמְרוֹ:

הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. דִּשְׁבָעָה שׁוֹר כְּתוּבִים בַּפָּרָשָׁה בְּנוֹגֵחַ אָדָם. חַד לְגוּפֵיהּ, וְשִׁשָּׁה לְשִׁשָּׁה שְׁוָרִים הַלָּלוּ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שׁוֹר הֶקְדֵּשׁ שׁוֹר הַגֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים פְּטוּרִים מִן הַמִּיתָה. אֲפִלּוּ נָגַח וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ, נָגַח וְאַחַר כָּךְ מֵת הַגֵּר, הָיָה פּוֹטֵר רַבִּי יְהוּדָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ח

וְאִם שָׁחָטוֹ אָסוּר. בַּאֲכִילָה. דִּכְתִיב (שמות כא) סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ, מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא נְבֵלָה וּנְבֵלָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ, אֶלָּא לוֹמַר לְךָ שֶׁאִם קָדַם וּשְׁחָטוֹ לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ אָסוּר:

הִקְדִּישׁוֹ בְּעָלָיו מַקְדֵּשׁ. וְנָפְקָא מִנַּהּ דְּאִי מִתְהֲנֵי מִנֵּיהּ מָעֲלָה:

משנה ט

וְנָעַל בְּפָנָיו כָּרָאוּי. בְּדֶלֶת שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה. וְהַיְנוּ שְׁמִירָה פְּחוּתָה:

ומועד פטור. מִצַּד הַעֲדָאָה שֶׁבּוֹ. אֲבָל צַד תַּמּוּת בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. וּמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק כְּתָם. דִּכְתִיב וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ גַּבֵּי מוּעָד, הָא שְׁמָרוֹ כָּל דְּהוּ פָּטוּר מִצַּד הַעֲדָאָה:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין לוֹ שְׁמִירָה. לַמּוּעָד אֶלָּא סַכִּין. עַד שֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ. וְשָׁלֹשׁ מַחֲלֹקוֹת בַּדָּבָר. לְרַבִּי מֵאִיר בִּשְׁמִירָה פְּחוּתָה חַיָּב וּבְמַעֲלָה פָּטוּר. וּלְרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁמִירָה פְּחוּתָה נַמִּי פָּטוּר מִצַּד הַעֲדָאָה שֶׁבּוֹ, אֲבָל חַיָּב עַל צַד תַּמּוּת שֶׁבּוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁמְרֶנּוּ שְׁמִירָה מְעֻלָּה. וּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְעֻלָּה נַמִּי חַיָּב. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה מִצְוָה לִשְׁחֹט שׁוֹר הַמּוּעָד כְּדֵי לְסַלֵּק הַהֶזֵּק:

פרק ה

משנה א

שׁוֹר שֶׁנָּגַח אֶת הַפָּרָה. מְעֻבֶּרֶת:

וְנִמְצָא עֻבָּרָהּ בְּצִדָּהּ. מֵת:

וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נָגְחָהּ יָלְדָה. וְלֹא מֵת מֵחֲמַת הַנְּגִיחָה:

אִם מִשֶּׁנָּגְחָהּ. וּמֵחֲמַת הַנְּגִיחָה הִפִּילָתוּ:

וּרְבִיעַ נֶזֶק לַוָּלָד. דִּתְם חַיָּב חֲצִי נֶזֶק, וְהַאי וָלָד מֻטָּל בְּסָפֵק הוּא, וְחוֹלְקִין. וּמַתְנִיתִין סוּמְכוֹס הִיא דְּאָמַר מָמוֹן הַמֻּטָּל בְּסָפֵק חוֹלְקִין. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּדִּין, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים. וַאֲפִלּוּ נֶזֶק אוֹמֵר בָּרֵי וּמַזִּיק אוֹמֵר שֶׁמָּא, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה:

וְכֵן פָּרָה שֶׁנָּגְחָה אֶת הַשּׁוֹר וְכוּ' מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִן הַפָּרָה. אִם נִמְצֵאת הַפָּרָה, כְּדִין תָּם שֶׁמְּשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ. וְאִם לֹא נִמְצֵאת הַפָּרָה, מְשַׁלֵּם רְבִיעַ נֶזֶק מִן הַוָּלָד. שֶׁאִם הָיָה יָדוּעַ שֶׁקֹּדֶם שֶׁיָּלְדָה נָגְחָה הָיָה מְשַׁלֵּם כָּל חֲצִי נֶזֶק מִן הַוָּלָד, שֶׁמְּעֻבֶּרֶת שֶׁנִּגְּחָה הִיא וְעֻבָּרָהּ נָגְחוּ. וְאִם לְאַחַר שֶׁיָּלְדָה נָגְחָה לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם מִן הַוָּלָד כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי הַוָּלָד לֹא נָגַח וְאֵין הַתָּם מְשַׁלֵּם אֶלָּא מִגּוּפוֹ. עַכְשָׁיו שֶׁהוּא בְּסָפֵק, חוֹלְקִים, וּמִן הַחֲצִי נֶזֶק שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְשַׁלֵּם מְשַׁלֵּם רְבִיעַ נֶזֶק מִן הַוָּלָד:

משנה ב

וְאִם הֶזִּקָּה בָּהֶם בַּעַל הַפֵּרוֹת חַיָּב. וְהֵנִי מִלֵּי שֶׁהֶחְלִקָּה וְנִכְשְׁלָה בָּהֶן. אֲבָל אִם אָכְלָה מֵהֶן עַד שֶׁמֵּתָה, בַּעַל הַפֵּרוֹת פָּטוּר, דַּהֲוָה לַהּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל:

משנה ג

הָיָה אָבִיו אוֹ בְנוֹ. שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת בְּתוֹכוֹ. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר אֲנָשִׁים, אֶלָּא אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקֵט:

מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּפֶר. וּכְגוֹן שֶׁהָיָה מוּעָד לְהַפִּיל עַצְמוֹ עַל בְּנֵי אָדָם בְּבוֹרוֹת, וְהָאִידָנָא חָזֵי יַרְקָא בַּבּוֹר וְהִפִּיל עַצְמוֹ לַבּוֹר לֶאֱכֹל יַרְקָא וְהָרַג אֶת הָאָדָם, שֶׁהַשּׁוֹר פָּטוּר מִמִּיתָה הוֹאִיל וְהָרַג שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֹּפֶר, דְּאִתְרַבֵּי כֹּפֶר אֲפִלּוּ שֶׁהָרַג שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל:

רַבִּי אוֹמֵר וְכוּ'. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי. הִלְכָךְ אִם הִכְנִיס שׁוֹרוֹ בִּרְשׁוּת בַּעַל הַבַּיִת סְתָם וְלֹא קִבֵּל עָלָיו לִשְׁמֹר, בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר, דְּהָא לֹא קִבֵּל עֲלֵיהּ נְטִירוּתָא. וְהַמַּכְנִיס נַמִּי פָּטוּר, לְפִי שֶׁהִכְנִיס בִּרְשׁוּת:

משנה ד

שׁוֹר שֶׁהָיָה מִתְכַּוֵּן לַחֲבֵרוֹ וְכוּ'. אַיְדֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא אָדָם שֶׁהָיָה מִתְכַּוֵּן לַחֲבֵרוֹ, תָּנָא רֵישָׁא נַמִּי שׁוֹר שֶׁהָיָה מִתְכַּוֵּן לַחֲבֵרוֹ. דְּאָפְלוּ הָיָה מִתְכַּוֵּן לְאִשָּׁה, פָּטוּר הַשּׁוֹר מִדְּמֵי וְלָדוֹת, שֶׁאֵין חַיָּב בְּדִמֵּי וְלָדוֹת אֶלָּא אָדָם בִּלְבַד:

אִם כֵּן מִשֶּׁהָאִשָּׁה יוֹלֶדֶת מִשַּׁבַּחַת. אִם כֵּן דִּכְךָ שְׁמִין כִּדְקָאָמַרְתְּ, אִשְׁתָּכַח דְּלֹא יָהֵיב לֵיהּ מִידֵי, שֶׁהֲרֵי מִשֶּׁהָאִשָּׁה יוֹלֶדֶת מַשְׁבַּחַת, שֶׁדָּמֶיהָ פְּחוּתִין לְמֹכֶר קֹדֶם שֶׁתֵּלֵד, שֶׁמְּסֻכֶּנֶת הִיא לָמוּת בְּצַעַר הַלֵּידָה:

הָיְתָה שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה. כְּלוֹמַר הָיְתָה מְשֻׁחְרֶרֶת נְשׂוּאָה לְגֵר אוֹ לְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר, אוֹ גִּיּוֹרֶת נְשׂוּאָה לְאֶחָד מֵהֶן, וּמֵת הַבַּעַל, פָּטוּר. דְּהַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יְרֻשִּׁים, זָכָה, וְזֶה קוֹדֵם לִזְכוּת בְּמַה שֶׁבְּיָדוֹ. וְהוּא הַדִּין נַמִּי לְיִשְׂרְאֵלִית הַנְּשׂוּאָה לְגֵר וּמֵת הַגֵּר, דְּפָטוּר, דְּהָא דְּמֵי וְלָדוֹת לַבַּעַל. אֶלָּא מִשּׁוּם דְּסָתָם מְשֻׁחְרֶרֶת וְגִיּוֹרֶת נְשׂוּאוֹת לְגֵר וְלִמְשֻׁחְרָר, לְהָכִי נָקֵט שִׁפְחָה וְגִיּוֹרֶת:

משנה ה

בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּפָתְחוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֶרֶת. אַף עַל גַּב דְּאֵין כָּאן צַד רְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּב. וּבִלְבַד אִם הִפְקִיר רְשׁוּתוֹ, אוֹתָהּ שֶׁפִּי הַבּוֹר לְתוֹכָהּ:

אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר. הוּא עָשׂוּי עָגֹל:

שִׂיחַ. אָרֹךְ וְקָצָר:

מְעָרָה. מְרֻבַּעַת וּמְכֻסָּה בְּקֵרוּי, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּה:

חֲרִיצִין. רְחָבִים וּמְרֻבָּעִים כְּמְעָרָה, אֶלָּא שֶׁאֵינָן מְקֹרָיִן:

נְעִיצִין. קְצָרִין מִלְּמַטָּה וּרְחָבִים מִלְּמַעְלָה:

מַה בּוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית עֲשָׂרָה טְפָחִים. דְּסָתָם בּוֹר הוּא גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים:

משנה ו

הַשֵּׁנִי חַיָּב. וְהוּא שֶׁמָּסַר לוֹ רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי כְּשֶׁהָלַךְ כִּסּוּי הַבּוֹר לְכַסּוֹתוֹ וְלֹא כִּסָּהוּ הַשֵּׁנִי:

כְּסָהוּ כָּרָאוּי וְנָפַל לְתוֹכוֹ. כְּגוֹן שֶׁהִתְלִיעַ הַכִּסּוּי:

נָפַל לְפָנָיו מִקּוֹל הַכְּרִיָּה חַיָּב. שֶׁהָיָה חוֹפֵר בַּבּוֹר וְשָׁמַע הַשּׁוֹר קוֹל פַּטִּישׁ וְנִבְעֲתָ וְנָפַל בַּבּוֹר וָמֵת, חַיָּב. וְאַף עַל גַּב דְּכֵיוָן דְּמִשּׁוּם גְּרָמָא דְּקוֹל הַכְּרִיָּה נָפַל הָוָה לָן לְמֵימַר דְּאִסְתַּלַק חִיּוּבָא דְּבוֹר מִנֵּיהּ וְרָמְיָא אַפְּשִׁיעוּתָא דְּקוֹל הַכְּרִיָּה וְהַהוּא גְּרָמָא בְּעָלְמָא וּפָטוּר, אֲפִלּוּ הָכִי חַיָּב, הוֹאִיל וּבְתוֹךְ הַבּוֹר נִמְצָא הַנֶּזֶק:

לְאַחֲרָיו מִקּוֹל הַכְּרִיָּה פָּטוּר. אִם נִכְשַׁל הַשּׁוֹר מִקּוֹל הַכְּרִיָּה עַל שְׂפַת הַבּוֹר וְנָפַל לְאַחֲרָיו חוּץ לַבּוֹר וָמֵת, פָּטוּר. שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְצָא הַנֶּזֶק בַּבּוֹר, וְקוֹל הַכְּרִיָּה גְּרָמָא בְּעָלְמָא הוּא וּפָטוּר:

וְנִשְׁתַּבְּרוּ, וְנִתְקָרְעוּ. בִּכְלֵי שׁוֹר שֶׁיֵּשׁ שְׁבִירָה, הָעֹל וְהַמַּחֲרֵשָׁה. בִּכְלֵי חֲמוֹר שֶׁיֵּשׁ קְרִיעָה, חֲבִילַת בְּגָדִים וּמַרְדַּעַת שֶׁעַל גַּבָּיו:

וּפָטוּר עַל הַכֵּלִים. דִּכְתִיב (שמות כא) וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר, שׁוֹר וְלֹא אָדָם, חֲמוֹר וְלֹא כֵּלִים:

שׁוֹר חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן חַיָּב. שׁוֹר שֶׁהוּא חֵרֵשׁ וְשֶׁהוּא שׁוֹטֶה וְשֶׁהוּא קָטָן, חַיָּב עָלָיו אִם נָפַל לַבּוֹר. אֲבָל שׁוֹר שֶׁהוּא פִּקֵּחַ אֵינוֹ חַיָּב עָלָיו, דְּאֵיבָּעֵי לֵיהּ לְעַיּוֹנֵי וּמֵיזַל:

משנה ז

אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה לִנְפִילַת הַבּוֹר. דִּכְתִיב (שמות כא) כֶּסֶף יְשִׁיב לִבְעָלָיו, לְכָל מִידֵי דְּאִית לֵיהּ בְּעָלִים:

וּלְהַפְרָשַׁת הַר סִינַי. דִּכְתִיב (שם יט) אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה, וְחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה. אִם, לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹפוֹת:

וּלְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. דִּכְתִיב (שם כב) עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע, כָּל מִידֵי דְּבַר פְּשִׁיעָה הוּא:

וְלַהֲשָׁבַת אֲבֵדָה. לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ (דברים כב):

לִפְרִיקָה. עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ (שמות כג). אַף עַל גַּב דִּכְתִיב (שם) חֲמוֹר שׂוֹנַאֲךָ, כָּל בְּהֵמָה בִּכְלָל, דְּיִלְפִינַן חֲמוֹר חֲמוֹר מִשַּׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דברים ה) שׁוֹרְךָ וַחֲמוֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ:

לַחֲסִימָה. לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ (שם כה), יְלִפִינַן שׁוֹר שׁוֹר מִשַּׁבָּת:

לִכְלָאִים. דְּהַרְבָּעָה, אַף עַל גַּב דִּכְתִיב (ויקרא יט) בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאָיִם, הָוֵי נַמִּי חַיָּה וְעוֹף בִּכְלָל, דְּיִלְפִינַן בְּהֵמָה בְּהֵמָה מִשַּׁבָּת. וְכֵן לְעִנְיַן כִּלְאַיִם דְּהַנָּהָגָה דִּלֹּא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו (דברים כב) יְלִפִינַן שׁוֹר שׁוֹר מִשַּׁבָּת, דְּהוּא הַדִּין לְכָל שְׁנֵי מִינִים שֶׁל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. וּמֵיהוּ לְעִנְיַן פְּסַק הַהֲלָכָה מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁחוֹרֵשׁ וּמַנְהִיג בִּשְׁנֵי מִינִים שֶׁאֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, דּוּמְיָא דְּשׁוֹר וַחֲמוֹר, אֶלָּא שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים כָּל שְׁנֵי מִינִים, בֵּין שֶׁשְּׁנֵיהֶם טְמֵאִים בֵּין שֶׁשְּׁנֵיהֶם טְהוֹרִים:

וּלְשַׁבָּת. דִּכְתִיב שׁוֹרְךָ וַחֲמוֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ, וְחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה. וְכָל, רִבּוּיָא הוּא, לְרַבּוֹת עוֹפוֹת:

שֶׁדִּבֵּר הַכָּתוּב בַּהֹוֶה. בְּדָבָר הָרָגִיל לִהְיוֹת:

פרק ו

משנה א

הַכּוֹנֵס. פָּטוּר. דְּהָא נְטָרָה וּמַאי הָוֵי לֵיהּ לְמֶעֱבַד:

הוֹצִיאוּהָ לִסְטִים. אַף עַל גַּב דְּלֹא הוֹצִיאוּהָ מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁעָמְדוּ בְּפָנֶיהָ עַד שֶׁיָּצְאָה, הָוֵי כְּאִלּוּ הוֹצִיאוּהָ בְּיָדַיִם וְחַיָּבִים:

משנה ב

הִנִּיחָהּ בַּחַמָּה. מְצַעֲרָה לַהּ שִׁמְשָׁא וְלֹא סַגִּי לַהּ בִּנְעִילָה כָּרָאוּי שֶׁהִיא בְּדֶלֶת שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה בִּלְבַד:

נִכְנָס הָרוֹעֶה תַּחְתֶּיהָ. וְלֹא אָמְרִינַן בִּכְהַאי גַּוְנָא שׁוֹמֵר שָׂמַסַר לְשׁוֹמֵר חַיָּב, שֶׁדֶּרֶךְ הָרוֹעֶה הַגָּדוֹל לְמְסֹר לָרוֹעֶה הַקָּטָן שֶׁתַּחְתָּיו, וּלְפִיכָךְ הָרוֹעֶה שֶׁתַּחְתָּיו חַיָּב:

נָפְלָה לְגִנָּה. וּכְגוֹן שֶׁהֶחְלִקָה וְנָפְלָה בְּאֹנֶס. אֲבָל דָּחוּ אוֹתָהּ חַבְרוֹתֶיהָ וְהִפִּילוּהָ, מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיקָה, דְּאִיהוּ פָּשַׁע בָּהּ, דַּהֲוֵי לֵיהּ לַעֲבְרִינְהוּ חָדָא חָדָא:

מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית. לְפִי הֲנָאָתָהּ וְלֹא לְפִי הֶזֵּקָהּ:

שָׁמִין בֵּית סְאָה בְּאוֹתָהּ שָׁדֶה. אֵין שָׁמִין אֶת הָעֲרוּגָה לְבַדָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִיד מַזִּיק, שֶׁשָּׁמִין אוֹתָהּ בְּכָל שָׁוְיָהּ, וְרַחְמָנָא אָמַר וּבְעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר, וְדָרְשִׁינַן מִלַּמֵּד שֶׁשָּׁמִין אוֹתָהּ עַל גַּב שָׂדֶה אַחֶרֶת. אֶלָּא שֶׁשָּׁמִין בֵּית סְאָה בְּאוֹתָהּ שָׂדֶה כַּמָּה הָיְתָה שָׁוָה קֹדֶם שֶׁנֶּאֱכְלָה מִמֶּנָּה הָעֲרוּגָה הַזֹּאת, וְכַמָּה הִיא שָׁוָה עַכְשָׁיו, וְהַשְׁתָּא לֹא מְשַׁלֵּם כֻּלְּהוּ דְּמֵיהָ, דְּמִי שֶׁלּוֹקֵחַ בֵּית סְאָה כְּשֶׁהִיא בִּתְבוּאָתָהּ אֵינוֹ מְזַלְזֵל בָּהּ בִּשְׁבִיל הֶפְסֵד עֲרוּגָה אַחַת כִּי אִם דָּבָר מֻעָט:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אָכְלָה פֵּרוֹת גְּמוּרִים. שֶׁכְּבָר בָּשְׁלוּ כָּל צָרְכָּן, מְשַׁלֶּמֶת כָּל הַהֶזֵּק. וְהֵיכָא שֶׁיְּמִינַן אַגַּב שָׂדֶה, הֵיכָא דַּעֲדַיִן לֹא נִגְמְרוּ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה ג

וְאִם הִגְדִּישׁ בִּרְשׁוּת בַּעַל הַשָּׂדֶה חַיָּב. בַּגְּמָרָא מוֹקֵי לַהּ בְּבִקְעָה, שֶׁרְגִילִין כֻּלָּן לַעֲשׂוֹת בְּגֹרֶן אֶחָד, זֶה גִּדִּישׁוֹ וְזֶה גִּדִּישׁוֹ, וּמְמַנִּין שׁוֹמֵר. וְכֵיוָן שֶׁאָמַר הַשּׁוֹמֵר עַיֵּל וּגְדֹשׁ, הָוֵי כְּאִלּוּ אָמַר עַיֵּל וְאֶנְטַר לְךָ. אֲבָל בִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, אֲפִלּוּ הִגְדִּישׁ בִּרְשׁוּת אֵין בַּעַל הַשָּׂדֶה חַיָּב, עַד דְּמִקַּבֵּל עֲלֵיהּ נְטִירוּתָא:

משנה ד

בָּא אַחֵר וְלִבָּה. נָפַח בָּאֵשׁ וְהֶעֱלָה שַׁלְהֶבֶת, כְּמוֹ בְּלַבַּת אֵשׁ (שמות ג). וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסֵי נִבָּה, מִגִּזְרַת נִיב שְׂפָתַיִם (ישעיה נז), כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר מְנַעֲנֵעַ בִּשְׂפָתָיו וְרוּחַ יוֹצֵא:

אוֹ עָפָר. שֶׁלְּחָכָה נִירוֹ וְנִתְקַלְקֵל:

אוֹ דֶּרֶךְ הָרַבִּים. שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, כִּדְגְלֵי הַמִּדְבָּר:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הַכֹּל לְפִי הַדְּלֵקָה. לְפִי גֹּבַהּ הַדְּלֵקָה וְגָדֵל שִׁעוּרָהּ. שֶׁכְּשֶׁהָאֵשׁ גְּדוֹלָה קוֹפֶצֶת לְמֶרְחוֹק. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה ה

הַמַּדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ. שֶׁהִדְלִיק בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְהָלְכָה וְאָכְלָה בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר יְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ. דְּרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב עַל נִזְקֵי טָמוּן בָּאֵשׁ, דְּלֵית לֵיהּ דְּרָשָׁא דְּאוֹ הַקַּמָּה מַה קָּמָה גְּלוּיָה אַף כָּל גָּלוּי:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא גָּדִישׁ וְכוּ'. דְּאִית לְהוּ דְּרָשָׁא דְּאוֹ הַקַּמָּה, וּפָטְרֵי עַל נִזְקֵי טָמוּן בָּאֵשׁ. אֶלָּא שֶׁמְּשַׁעֲרִין מָקוֹם הַכֵּלִים כְּאִלּוּ הוּא גָּדִישׁ, וּמְשַׁלֵּם גָּדִישׁ כְּשִׁעוּר גּוּפָן שֶׁל כֵּלִים. וּמַדְקָאָמְרֵי סֵיפָא וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַדְלִיק אֶת הַבִּירָה שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, מוּכָח בְּגֶמָרָא שֶׁנֶּחְלְקוּ רַבִּי יְהוּדָה וַחֲכָמִים גַּם בְּמַדְלִיק בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כְּשֶׁהִדְלִיק בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ מְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ וַאֲפִלּוּ אַרְנָקִי. וְרַבָּנָן סָבְרֵי כֵּלִים שֶׁדַּרְכָּן לְהַטְמִין בַּגָּדִישׁ כְּגוֹן מוֹרִיגִין וּכְלֵי בָקָר הוּא דְּמְשַׁלֵּם, כֵּלִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהַטְמִין בַּגָּדִישׁ לֹא מְשַׁלֵּם. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

הָיָה גָּדִי כָּפוּת לוֹ חַיָּב. דְּבַעֲלֵי חַיִּים נַמִּי אִתְרַבּוּ מֵאוֹ הַקַּמָּה. וּמְשׁוּם דְּקָם לֵיהּ בְּדַרְבָּה מִנַּיהּ לֵיכָּא לְמִפְטְרֵיהּ, דְּאֵינוֹ חַיָּב מִיתָה עַל הָעֶבֶד, הוֹאִיל וְאֵינוֹ כָּפוּת הָיָה לוֹ לִבְרֹחַ, וּפָטוּר עָלָיו מִמִּיתָה וּמִן הַתַּשְׁלוּמִין. אֲבָל אִם הָיָה עֶבֶד כָּפוּת לוֹ, פָּטוּר אָפִלּוּ עַל הַגָּדִי וְעַל הַגָּדִישׁ, דְּחַיָּב מִיתָה עַל הָעֶבֶד וְקָם לֵיהּ בְּדַרְבָּה מִנַּיהּ. וּבְגָדִי לֹא שָׁנִי לָן בֵּין כָּפוּת לְאֵינוֹ כָּפוּת. וְאַיְדֵי דְּנָקַט בְּעֶבֶד נָקַט בְּגָדִי:

בְּמַדְלִיק אֶת הַבִּירָה. דְּמַדְלִיק בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ הוּא, וְהַוֵי כְּמַאבֵד בַּיָּדַיִם. וַאֲפִלּוּ הָכִי טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ כֵּלִים בַּבָּתִּים. אֲבָל בְּגָדִישׁ דְּאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ אֶלָּא כְּגוֹן מוֹרִיגִין וּכְלֵי בָקָר, אַף עַל גַּב דְּאַדְלִיק לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אַלִּיבָּא דַּחֲכָמִים אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהַטְמִין בַּגָּדִישׁ:

משנה ו

גֵּץ. נִיצוֹץ שֶׁל אֵשׁ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנֵר חֲנֻכָּה פָּטוּר. כֵּיוָן דִּבְמִצְוָה קָא עָסִיק. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ז

משנה א

מָרֳבָּה. בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים וּבְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים. דִּכְתִיב (שמות כב) עַל שֶׁה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה וְגוֹ' יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם:

אֵין הַגּוֹנֵב אַחַר הַגַּנָּב וְכוּ'. דִּכְתִיב (שם) וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ, וְלֹא מִבֵּית הַגַּנָּב:

משנה ב

גָּנַב עַל פִּי שְׁנַיִם. כְּלוֹמַר שְׁנַיִם מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁגָּנַב:

גָּנַב וּמָכַר בְּשַׁבָּת. אֲבָל טָבַח שֶׁהוּא עָנוּשׁ סְקִילָה, קָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּיהּ:

וְטָבַח בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. שֶׁאֵין זְדוֹנוֹ אֶלָּא כָּרֵת. וּכְגוֹן דְּלֹא אַתְּרוּ בֵּיהּ וְלֹא לָקֵי, דְּקָיְמָא לָן כָּל חַיְבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִים חַיָּבִים בְּתַשְׁלוּמִין. אֲבָל חַיְבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, אֲפִלּוּ שׁוֹגְגִים, פְּטוּרִים מִן הַתַּשְׁלוּמִין:

וְטָבַח וּמָכַר וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו. אֲבָל מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ טָבַח, תְּנָא סֵיפָא דְּפָטוּר, דְּשֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ וְשֶׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר, שֶׁהֲרֵי יָרַשׁ אֶת אָבִיו:

בִּשְׁנֵי אֵלּוּ. בִּטְרֵפָה וּבְחֻלִּין בָּעֲזָרָה. דְּקָסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָאו שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. אֲבָל לִרְפוּאָה וְלִכְלָבִים, שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, דְּאִי בָּעֵי מָצֵי אָכֵיל מִנַּהּ:

משנה ג

הָאַחֲרוֹנִים מְשַׁלְּמִים שְׁלֹשָׁה. לְשׁוֹר. וּכְגוֹן שֶׁהוּזְמוּ אַחֲרוֹנִים תְּחִלָּה. דְּאִי עֵדֵי גְּנֵבָה הוּזְמוּ תְּחִלָּה, בָּטְלָה לָהּ עֵדוּת טְבִיחָה, דְּדִלְמָא בָּעֲלִים מָכְרוּהוּ לוֹ, וְכִי מִתַּזְמֵי אַמַּאי מְשַׁלְּמֵי:

בָּטְלָה עֵדוּת שְׁנִיָּה. וְהוּא מְשַׁלֵּם כֶּפֶל מִשּׁוּם עֵדוּת רִאשׁוֹנִים. וְהֵן פְּטוּרִין, דְּאֵין עֵדִים מְשַׁלְּמִין מָמוֹן עַד שֶׁיּוּזְמוּ שְׁנֵיהֶם:

בָּטְלָה כָּל הָעֵדוּת. וְהוּא פָּטוּר וְהֵם פְּטוּרִים. וַאֲפִלּוּ חָזְרוּ וְהוּזְמוּ אַחֲרוֹנִים אַחַר כָּךְ, אֵין מְשַׁלְּמִין, שֶׁהֲרֵי בָּטְלָה עֵדוּתָן כְּבָר וְהֻכְחֲשׁוּ, כֵּיוָן דְּלֹא גָּנַב לֹא טָבַח, וְאַהֲכִי לֹא מְחַיְּבוּ אֶלָּא אַעַמְּנוּ הֱיִיתֶם שֶׁהוּסְרָה גּוּפָהּ שֶׁל עֵדוּת. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּזְמוּ שְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים תְּחִלָּה, שֶׁעֵדוּת שְׁנִיָּה בָּטְלָה. אֶלָּא שֶׁבְּזְמַן שֶׁלֹּא הוּזְמוּ אֶלָּא אֶחָד, בָּטְלוּ שְׁנֵיהֶם. אֲבָל כְּשֶׁהוּזְמוּ שְׁנֵיהֶם, לֹא בָּטְלָה עֵדוּת רִאשׁוֹנָה אֶלָּא מְשַׁלְּמִין כֶּפֶל:

משנה ד

עַל פִּי עֵד אֶחָד. אַף עַל גַּב דְּמִלְּתָא דְּפָשִׁיטָא הִיא דְּאֵין מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה עַל פִּי עֵד אֶחָד, הָא קָמַשְׁמַע לָן דְּעַל פִּי עַצְמוֹ דּוּמְיָא דְּעַל פִּי עֵד אֶחָד, מָה עֵד אֶחָד אִי אָתֵי עֵד אֶחָד בָּתַר הָכִי מִצְטָרֵף בַּהֲדֵיהּ וּמְחַיֵּב, עַל פִּי עַצְמוֹ נַמִּי אִי אָתוּ עֵדִים בָּתַר הוֹדָאָתוֹ מְחַיְּבֵי לֵיהּ, דְּמוֹדֶה בְּקָנָס וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים חַיָּב. וְהָנֵי מִלֵּי בְּאוֹמֵר לֹא גָּנַבְתִּי, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁגָּנַב, וְחָזַר

וְאָמַר טָבַחְתִּי וּמָכַרְתִּי, וּבָאוּ עֵדִים אַחַר כָּךְ שֶׁטָּבַח וּמָכַר, חַיָּב, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאוֹמֵר טָבַחְתִּי וּמָכַרְתִּי אֵינוֹ מְחַיֵּב עַצְמוֹ בִּכְלוּם, שֶׁיּוֹדֵעַ הוּא שֶׁמּוֹדֶה בְּקִנָּס פָּטוּר, וְאֵין כָּאן הוֹדָאָה שֶׁל כְּלוּם. אֲבָל בְּאָמַר גָּנַבְתִּי וּבָאוּ עֵדִים שֶׁגָּנַב, פָּטוּר. דְּחַיֵּב עַצְמוֹ לְשַׁלֵּם קֶרֶן מֵיהָא בְּהוֹדָאָתוֹ, הִלְכָךְ הוֹדָאָה גְּמוּרָה הִיא וּפָטוּר מִכֻּפֶל, אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים:

וּמֵת אָבִיו. וְהוּא יוֹרְשׁוֹ, וְלֹא הַוָּיָא טְבִיחָה כֻּלָּהּ בְּאִסּוּרָא:

גָּנַב וְהִקְדִּישׁ. כִּי קָא טָבַח דְּהֶקְדֵּשׁ קָא טָבַח וְלֹא דִּבְעָלִים:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר קָדְשִׁים שֶׁחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָם וְכוּ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן לָאו אַמִּלְתֵּיהּ דְּתַנָּא קַמָּא קָאֵי וְלֹא פְּלִיג עֲלֵיהּ בְּגָנַב וְהִקְדִּישׁ וְאַחַר כָּךְ טָבַח וּמָכַר. אֶלָּא שָׁמְעִינְהוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבָּנָן בְּדוּכְתָּא אַחֲרִיתִי דְּאָמְרִי הַגּוֹנֵב הֶקְדֵּשׁ מִבֵּית בְּעָלִים פָּטוּר, דִּכְתִיב (שמות כב) וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ, וְלֹא מִבֵּית הֶקְדֵּשׁ, וַעֲלָהּ קָאֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאוֹמֵר קָדָשִׁים שֶׁחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן חַיָּב, דְּקָרִינַן בֵּיהּ וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ, דִּכְיוָן דְּהַבַּעַל חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָם כִּי קָא טָבַח דְּמָרֵיהּ קָא טָבַח. וּבְקָדָשִׁים שֶׁחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן נַמִּי לֹא מְחַיֵּב רַבִּי שִׁמְעוֹן תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה אֶלָּא כְּשֶׁשְּׁחָטָן תְּמִימִים בִּפְנִים לְשֵׁם בְּעָלִים אֶלָּא שֶׁנִּשְׁפַּךְ הַדָּם, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בַּעֲלֵי מוּמִין בַּחוּץ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, סָבַר כָּל הָעוֹמֵד לִפָּדוֹת כִּפָּדוּי דָּמֵי וְהַוָּיָא שְׁחִיטָה רְאוּיָה. אֲבָל אִם שְׁחָטָן תְּמִימִים בַּחוּץ הַוָּיָא שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה. וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָאו שְׁמָהּ שְׁחִיטָה וְאֵינוֹ חַיָּב עָלֶיהָ תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה ה

מָכָרוֹ חוּץ מֵאֶחָד מִמֵּאָה שֶׁבּוֹ. גַּנָּב שֶׁמָּכַר כָּל הַשּׁוֹר חוּץ מִדָּבָר מֻעָט שֶׁבּוֹ, מִן הַדְּבָרִים הַנִּתָּרִים עִמּוֹ בַּשְּׁחִיטָה, פָּטוּר, דִּכְתִיב (שמות כא) וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ, עַד שֶׁיִּמְכֹּר כָּל הַדְּבָרִים הַנִּתָּרִים בַּטְּבִיחָה. לַאֲפוֹקֵי שֶׁאִם הִשְׁאִיר גִּוּוֹתֶיהָ אוֹ קַרְנֶיהָ, דְּלֹא הָוֵי שִׁיּוּר, וְלֹא מִפְּטַר בְּהָכִי:

הַנּוֹחֵר. קוֹרְעוֹ מִנְּחִירָיו עַד לִבּוֹ:

וְהַמְעַקֵּר. עוֹקֵר סִימָנִים, פָּטוּר. וַאֲפִלּוּ לְרַבָּנָן דְּאָמְרִי שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, דְּהָא לָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל:

משנה ו

הָיָה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא. פָּטוּר מִכֻּפֶל:

הִגְבִּיהוּ. אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת בְּעָלִים. שֶׁהֲרֵי הַגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם:

נָתְנוֹ. גַּנָּב לַכֹּהֵן, בְּחָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל פִּדְיוֹן בְּנוֹ:

הָיָה מוֹשְׁכוֹ. הַכֹּהֵן אוֹ בַּעַל חוֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר. וּמֵת בִּרְשׁוּת בְּעָלִים:

פָּטוּר. הַגַּנָּב מִכְּלוּם:

משנה ז

אֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּפְסִידִין אֶת הַזְּרָעִים: **אֲבָל מְגַדְּלִין בְּסוּרְיָא**. אֲרָצוֹת שֶׁכְּבָשׁ דָּוִד. דְּלָאו שְׁמֵיהּ כִּבּוּשׁ, וְלֹא חָיְשִׁינַן בָּהּ לְיִשּׁוּב. וְאִם יַפְסִידוּ שְׂדוֹת אֲחֵרִים, יְשַׁלְּמָנָה:

אֵין מְגַדְּלִין תַּרְנְגוֹלִים בֵּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי הַקֳּדָשִׁים. שֶׁאוֹכְלִין שָׁם. וְדֶרֶךְ תַּרְנְגוֹלִים לְנַקֵּר בַּאַשְׁפָּה, וְשָׁמָא יָבִיאוּ עֶצֶם [כִּשְׁעֹרָה] מִן הַשֶּׁרֶץ וִיטַמְּאוּ אֶת הַקֳּדָשִׁים:

וְלֹא. יְגַדְּלוּ כֹּהֲנִים תַּרְנְגוֹלִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

מִפְּנֵי הַטָּהֳרוֹת. שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים תְּרוּמָה וּצְרִיכִים לְשָׁמְרָהּ בְּטָהֳרָה:

חֲזִירִים. מְפֻרָשׁ טַעֲמָא בַּגְּמָרָא, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה הָיוּ רְגִילִים בְּכָל יוֹם שֶׁהָיוּ אֵלּוּ שׁוֹבֵחוּץ מַעֲלִים לָהֶם תְּמִידִים לְאֵלּוּ שֶׁבִּפְנִים. יוֹם אֶחָד הֶעֱלוּ לָהֶם חֲזִיר, כְּיָון שֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי חוֹמָה נָעַץ צִפָּרְנָיו בַּחוֹמָה וְנִזְדָּעְזָעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ אָרוּר הַמְגַדֵּל חֲזִירִים:

אֶת הַכֶּלֶב. מִפְּנֵי שֶׁנּוֹשֵׁךְ וּמְנַבֵּחַ וּמַפְלֶת אִשָּׁה מֵיְרֵאָתוֹ:

נְשִׁבִּים. פַּחִים. שֶׁלֹּא יִלָּכְדוּ בָּהֶם יוֹנֵי בְּנֵי הַיִּשּׁוּב:

שְׁלֹשִׁים רִיס. אַרְבָּעָה מִילִין:

פרק ח

משנה א

הַחוֹבֵל. וְכַמָּה הוּא יָפֶה. שֶׁאִם הָיָה צָרִיךְ הָיָה מוֹכֵר עַצְמוֹ בָּעֶבֶד עִבְרִי, וְזֶה שֶׁהִזִּיקוֹ הִפְסִידוֹ מָמוֹן זֶה:

כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְעַנֵּג רַב צַעֲרוֹ וּכְאֵבוֹ:

צְמָחִין. אֲבַעְבּוּעוֹת לְבָנוֹת:

שַׁבָּת. כָּל יְמֵי הַחֹלִי רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין וְנוֹתֵן שְׂכִירוּתוֹ שֶׁל כָּל יוֹם, שֶׁהֲרֵי אֵין רָאוּי לִמְלָאכָה אַחֶרֶת אֶפְלוּ בְּלֹא חֹלִי, שֶׁהֲרֵי נִקְטַע יָדוֹ וְרַגְלוֹ וְהוּא כְּבָר נָתַן לוֹ דְּמֵיהֶן:

הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּישׁ. אָדָם קַל שֶׁבַּיֵּישׁ בָּשְׁתּוֹ מְרֻבָּה:

וְהַמִּתְבַּיֵּישׁ. לְפִי חֲשִׁיבוּתוֹ בָּשְׁתּוֹ מְרֻבָּה. וְכֻלְּהוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים מִקְּרָא נָפְקִי. נֶזֶק, דִּכְתִיב (שמות כא) עַיִן תַּחַת עַיִן, וְאֵין לוֹמַר עַיִן מַמָּשׁ, דִּכְתִיב (במדבר לה) וְלֹא תְקַחוּ כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ, לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ אִי אַתָּה לוֹקֵחַ כֹּפֶר אֲבָל אַתָּה לוֹקֵחַ כֹּפֶר לְרֹאשֵׁי אֵבָרִים, שֶׁאִם סְמֵא

אֶת עֵין חֲבֵרוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ, וְהַיְנוּ עַיִן תַּחַת עַיִן. צַעַר, נְפָקָא לָן מִפְּצַע תַּחַת פָּצַע (שמות כא), דִּקְרָא יְתֵרָא הוּא לְחַיֵּב עַל הַצַּעַר וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם נֶזֶק, דְּלָא תֵּימָא הֲרֵי קָנָה יָדוֹ וְיֵשׁ עָלָיו לְחָתְכָהּ, אֶלָּא אוֹמְרִים הָיָה עָלָיו לְחָתְכָהּ בְּסַם וְזֶה חָתְכָהּ בְּבַרְזֶל וְצִעֲרוֹ, לְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם אֶת הַצַּעַר. רִפּוּי וְשֶׁבֶת, רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֵּא יְרַפֵּא (שם). וְדִוְקָא כְּשֶׁהַחֹלִי בָּא מֵחֲמַת מַכָּה. אֲבָל אִם פָּשַׁע הַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ וְעָבַר עַל דִּבְרֵי הָרוֹפֵא, שׁוּב אֵין הַמַּזִּיק חַיָּב בַּשֶּׁבֶת וְרִפּוּי שֶׁצְּרִיכִין מֵחֲמַת פְּשִׁיעוּתָא. בֹּשֶׁת, דִּכְתִיב (דברים כה) וְקִצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ, מָמוֹן. וְדִין תּוֹרָה שֶׁאֵין יְכוֹלִים לָדוּן בְּשׁוּם דִּין שֶׁבָּעוֹלָם אֶלָּא דַּיָּנִים הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (שמות כב) עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם, וְאֵין נִקְרָאִים אֱלֹהִים אֶלָּא דַּיָּנִים הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא שֶׁבְּהַלְוָאוֹת וּמֶקַח וּמִמְכָּר וְהַקְנָאוֹת וְהוֹדָאוֹת וּכְפִירוֹת דָּנִין בָּהֶם בְּחוּצָה לָאָרֶץ כְּאֵלּוּ הֵם שְׁלוּחִים שֶׁל בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּשְׁלִיחוּתַיְהוּ קָעָבְדִינַן. וְזֶה בְּלָבַד בְּדָבָר הַמָּצוּי וְיֵשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס, וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה בְּשֵׁן וָרֶגֶל שֶׁהֵם מוּעָדִים, אוֹ שֶׁהִזִּיק אָדָם בִּבְהֵמָה. אֲבָל בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה אָדָם, אוֹ אָדָם בְּאָדָם, אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ כְּלָל, אֶלָּא מְנַדִּין אֶת הַחוֹבֵל אוֹ אֶת הַמַּזִּיק עַד שֶׁיֵּעָלֶה עִם בַּעַל דִּינוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁיִּתֵּן דֶּרֶךְ פְּשָׁרָה קָרוֹב לְמַה שֶּׁנִּרְאֶה בְּעֵינֵי הַדַּיָּן, אֲבָל דָּבָר קָצוּב אֵין פּוֹסְקִים עָלָיו. וְכֵן הַדִּין בְּכָל הַקְּנָסוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה וּבְכֻלְּהוּ תַּלְמוּדָא, אֵין גּוֹבִין אוֹתָן דַּיְנֵי חוּצָה לָאָרֶץ, אֶלָּא שֶׁמְּנַדִּין מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

משנה ב

וְשׁוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא נֶזֶק. דִּכְתִיב (ויקרא כד) אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ, וְלֹא שׁוֹר בַּעֲמִיתוֹ:

וּפָטוּר מִדְּמֵי וְלָדוֹת. דִּכְתִיב (שמות כא) כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים, אֲנָשִׁים וְלֹא שְׁוָרִים:

משנה ג

וְהַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּב. וְאַף עַל גַּב דִּבְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הָעוֹבֵר עֲבֵרָה שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ מַלְקוֹת וְתַשְׁלוּמִין לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, הָכָא מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לוֹקֶה, דִּבְפֵרוּשׁ רִבְּתָה תּוֹרָה חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמִין וְלֹא לְמַלְקוֹת, מִדִּכְתִיב (דברים יט) יָד בְּיָד, דְּהַיְנוּ מָמוֹן, מִכְּדִי כְּתִיב (ויקרא כד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵן יֵעָשֶׂה לוֹ, יָד בְּיָד לָמָּה לִי, אֶלָּא לְהָבִיא חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁמְּשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לוֹקֶה:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין לָעֲבָדִים בֹּשֶׁת. דִּכְתִיב (דברים כה) כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו, בְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחָוָה, יָצָא עֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַחָוָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ד

עֶבֶד וְאִשָּׁה שֶׁחָבְלוּ בַּאֲחֵרִים פְּטוּרִים. שֶׁאֵין לָהֶם בַּמֶּה לְשַׁלֵּם:

נִתְגָּרְשָׁה הָאִשָּׁה וְנִשְׂתַּחְרֵר הָעֶבֶד. וְקָנוּ נְכָסִים. חַיְבִין לְשַׁלֵּם. שֶׁהֲרֵי מִתְּחִלָּה הֵן חַיְבִין, אֶלָּא שֶׁאֵין לָהֶם מַה לְּשַׁלֵּם. שֶׁנִּכְסֵי מְלוֹג שֶׁל אִשָּׁה מְשֻׁעְבָּדִים לַבַּעַל לְפֵרוֹת וְלִירֻשָּׁה:

משנה ה

מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל, מְתַקֵּן הוּא אֵצֶל יְצִרוֹ, שֶׁשָּׁכְכָה חֲמָתוֹ וְנָח רָגְזוֹ בְּכָךְ:

משנה ו

הַתּוֹקֵעַ לַחֲבֵרוֹ. שֶׁמְּחַבֵּר אֶצְבְּעוֹתָיו בְּפַס יָדוֹ וּמַכֶּה אוֹתוֹ בָּאֲגְרוֹף:

נוֹתֵן לוֹ סָלַע. דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁאוֹמֵר מָנֶה:

סְטָרוֹ. שֶׁהִכָּהוּ בְּפַס יָדוֹ עַל לֶחְיוֹ, וְאֵיכָא בּשֶׁת טְפֵי:

צָרַם. מָשַׁךְ. לָשׁוֹן אַחֵר, פָּגַם:

הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ. כָּל אֵלּוּ הַדְּמִים שֶׁהֻזְכְּרוּ בַּמִּשְׁנָה אֵינָם אֶלָּא לִמְכֻבָּד בְּיוֹתֵר. אֲבָל לְאָדָם בָּזוּי פּוֹחֲתִין לוֹ:

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ'. רַבִּי עֲקִיבָא פָּלֵיג אַתַּנָּא קַמָּא, וְסָבַר דְּבֵין מְכֻבָּד בֵּין בָּזוּי, כֻּלָּן שָׁוִין לְדִינֵי קְנָסוֹת הַלָּלוּ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

וְנָתַן לוֹ זְמָן. וְהֵנִי מִלֵּי לְבשֶׁת, דְּלֹא חַסְרֵיהּ מָמוֹנָא, יָהֲבִינַן זְמַן. אֲבָל לְנִזְקִין, דְּחַסְרֵיהּ מָמוֹנָא, לֹא יָהֲבִינַן זְמַן:

שְׁמָרָהּ. הִמְתִּין לָהּ עַד שֶׁרָאָה אוֹתָהּ עוֹמֶדֶת עַל פֶּתַח חֲצֵרָהּ:

וּבוֹ כְּאסָר שָׁמָן. שֶׁמֶן קָנוּי בְּאִסָּר:

לָזוֹ אֲנִי נוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. שֶׁעַל כְּאִסָּר שֶׁמֶן זִלְזְלָה בְּעַצְמָהּ לְגַלּוֹת רֹאשָׁהּ וּמַרְאָה הֵיא שֶׁאֵינָהּ מַקְפֶּדֶת עַל הַבּשֶׁת:

משנה ז

עַל מְנָת לִפְטֹר חַיָּב. אִם שְׁאָלוֹ חוֹבֵל לְנַחְבָּל, עַל מְנָת לִפְטֹר אוֹתִי אַתָּה אוֹמֵר סַמֵּא אֶת עֵינִי, וְהֻשִּׁיבוֹ הַנֶּחְבָּל הֵן, אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב, שֶׁיֵּשׁ הֵן שֶׁהוּא כְּלָאוֹ, וּבִלְשׁוֹן תְּמִיהָא אָמַר לוֹ הֵן, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִמְחֹל עַל צַעַר גּוּפָן. אֲבָל הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שַׁבֵּר אֶת כַּדִּי, וּשְׁאָלוֹ הַמַּזִּיק עַל מְנָת לִפְטֹר אוֹתִי אַתָּה אוֹמֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהֻשִּׁיבוֹ נִזָּק לָאוֹ, זֶה הַלָּאוֹ הוּא כְּהֵן, וּכְאִלּוּ אָמַר לוֹ וְכִי לֹא אָמַרְתִּי לְךָ עַל מְנָת לִפְטֹר, וּלְפִיכָךְ פָּטוּר, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִמְחֹל עַל נִזְקֵי מָמוֹן:

פרק ט

משנה א

הַגּוֹזֵל. מְשַׁלֵּם כְּשָׁעַת הַגְּזֵלָה. דְּמֵי עֵצִים וְצֶמֶר. וְאֵין חַיָּב לְהַחְזִיר לוֹ כֵּלִים, דְּקָנֵי בְּשִׁנּוּי:

דְּמֵי רֶחֶל הָעוֹמֶדֶת לְגָזֵז. וְהָעֹרֶךְ שֶׁשָּׁוֶה יוֹתֵר הַוֹּלֶד וְהַגְּזָזָה, שֶׁלּוֹ הוּא, דְּקָנְיָנְהוּ בְּשִׁנּוּי:

זֶה הַכְּלָל. לַאֲתוֹיֵי גָּנַב טָלֶה וְנַעֲשָׂה אַיִל, עֶגֶל וְנַעֲשָׂה שׁוֹר, וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ, שֶׁהוּא פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּיָדוֹ, קָנָאוֹ, וְשֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ וְשֶׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר:

משנה ב

בַּעֲבָדִים אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ. דִּכְקַרְקַע דָּמוּ וּבְרִשׁוּתָא דְּמָרַיְהוּ קַיְמִי. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר:

מַטְבֵּעַ וְנִסְדָּק. שִׁנּוּי הַנִּכָּר הוּא:

פְּרוּת וְהִרְקִיבוּ. כְּשֶׁהִרְקִיבוּ מִקָּצָתָן [אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ]. אֲבָל הִרְקִיבוּ כֻּלָּם, מְשַׁלֵּם כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה:

מַטְבֵּעַ וְנִפְסַל. שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, אֲבָל עוֹבֵר הוּא בִּמְדִינָה אַחֶרֶת:

וְנֶעֱבָדָה בָּהּ עֲבֵרָה. שֶׁנִּרְבְּעָה אוֹ נֶעֱבָדָה [לֶעָבוֹדָה זָרָה] שֶׁהִיא פְּסוּלָה לְקָרְבָּן:

שֶׁנִּפְסְלָה לַמִּזְבֵּחַ. בְּמוּם שֶׁאֵינוֹ נִכָּר כְּגוֹן בְּדוֹקִין שֶׁבָּעַיִן:

משנה ג

נָתַן לְאֻמָּנִין לְתַקֵּן. נָתַן לָהֶם עֵצִים לַעֲשׂוֹת כֶּלִי. וּלְאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה הַכֶּלִי קִלְקְלוּהוּ, חַיָּבִים לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַכֶּלִי וְלֹא דְּמֵי עֵצִים בַּלְבַד:

נָתַן לְחָרֵשׁ. הַשְׁתָּא אַשְׁמוֹעִינַן שֶׁאִם נָתַן כְּלֵי עֲשׂוּי לְאֻמָּן כְּדֵי לְתַקְּנוֹ, וְקִלְקְלוֹ, חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַכֶּלִי. וְתָנָא סֵיפָא לְגִלּוּיֵי רֵישָׁא, דְּלָא תֵּימָא רֵישָׁא מַיְרֵי בִּכְלֵי עֲשׂוּי:

שְׂדֵה. עֲגָלָה שֶׁל עֵץ הָעֲשׂוּיָה לְמֶרְכַּב נָשִׁים:

משנה ד

וְהִקְדִּימָהּ יוֹרֶה. שֶׁשְּׁרָפָתוֹ יוֹרֶה. שֶׁהִרְתִּיחוֹ יוֹתֵר מִדַּאי:

נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צַמְרוֹ. וְהָכָא לֵיכָּא שִׁבְחָא כְּלָל, שֶׁהֲרֵי נִשְׂרַף לְגַמְרֵי, וְלֵיכָּא לְמֵימַר אִם הַשֶּׁבַח יָתֵר:

צְבָעוֹ כָּאוּר. כְּמוֹ כָּעוּר. שֶׁצְּבָעוֹ בִּפְסֹלֶת שֶׁל צֶבַע. וּמַזִּיק בְּכַוָּנָה הוּא, לְפִיכָךְ יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה לְדִבְרֵי הַכֹּל:

אִם הַשֶּׁבַח. שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַצֶּמֶר:

יָתֵר עַל הַיְצִיאָה. שֶׁל צֶבַע. נוֹתֵן לוֹ לַצַּבָּע אֶת הַיְצִיאָה וְלֹא שָׂכָר שָׁלֵם, וּמְקַבֵּל צַמְרוֹ. וּדְמֵי צַמְרוֹ לֹא אָמְרִינַן דְּנִיתְיב לֵיהּ דְּנִקְנֵי אִיהוּ שְׁבָחָא דְּצֶמֶר, דְּהָא בְּצֶבַע שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ צֶבַע וְלֵיכָּא שִׁנּוּיָא דְּנִקְנֵי:

לְצַבַּע לוֹ אָדֹם וְכוּ'. קַנֵּיהּ בְּשִׁנּוּי. לְרַבִּי מֵאִיר לֹא יָהֵיב אֶלָּא דְּמֵי צַמְרוֹ, אוֹ זֶה יִתֵּן שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֵם וְיִקַּח הַצֶּמֶר:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וְכוּ'. דְּקָנֵיס לֵיהּ לְהַאי דְּשִׁנָּה לִהְיוֹת יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְלֹא נִתְהַנֵּי מִשְׁבָּחָא, וְאַגְרָא נַמִּי לֹא נִשְׁקֹל אֶלָּא יְצִיאָה. וְאִם יְצִיאָה יְתֵרָה עַל הַשֶּׂבַח, יִתֵּן לוֹ הַשֶּׂבַח שֶׁהִשְׁבִּיחַ. וְאִם יִרְצֶה לָתֵת אֶת שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֵם, שֶׁשֶּׂבַח יוֹתֵר עַל הַשָּׂכָר, יִתֵּן שְׂכָרוֹ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

משנה ה

נִשְׁבַּע לוֹ. עַל שֶׂקֶר, וְהוֹדָה:

יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֲפִלּוּ לְמָדַי. דְּאֵין לוֹ כַּפָּרָה עַד שֶׁיַּחְזִיר לַנִּגְזָל עֵצְמוֹ. דְּגַבֵּי נִשְׁבַּע עַל שֶׂקֶר כְּתִיב (ויקרא ה) לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ:

לֹא יִתֵּן לֹא לִבְנוֹ. שֶׁל נִגְזָל. דִּילְמָא הָוֵי הֶשְׁבָּה עַד דְּמָטֵי לְיָדֵיהּ:

לְשָׁלִיחַ בֵּית דִּין. תַּקָּנָה הוּא דְּעַבּוּד רַבָּנָן מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים, שֶׁלֹּא נְחַיְּבֵנוּ לָזֶה לְהוֹצִיא מָנֶה בְּהוֹצָאַת הַדֶּרֶךְ:

וְאִם מֵת. הַנִּגְזָל:

משנה ו

חוּץ מִפְּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְכוּ'. וְלֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִתְיַקֵּר וְיָשׁוּב עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה, וַאֲפִלּוּ הַנִּגְזָל בְּעֵין אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹלִיכוֹ אַחֲרָיו:

משנה ז

וְנִשְׁבַּע לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ. שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה, שֶׁנָּתְנוּ לוֹ, וְהוֹדָה שֶׁלֹּא נָתְנוּ:

הָרֵי זֶה מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ עַל חֹמֶשׁ. חֻמְשׁוֹ שֶׁל חֹמֶשׁ, דְּחֹמֶשׁ רִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קֶרֶן:

עַד שֶׁיִּתְמַעֵט וְכוּ'. שֶׁאִם חָזַר וְנָתַן לוֹ חֹמֶשׁ רִאשׁוֹן וְנִשְׁבַּע עַל הַשֵּׁנִי וְהוֹדָה, מְשַׁלֵּם חֻמְשׁוֹ וְחֻמְשׁוֹ שֶׁל חֹמֶשׁ שֵׁנִי, וְכֵן לְעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַחֲמִשְׁתָּיו יוֹסֵף עָלָיו, הַתּוֹרָה רִבְּתָה חֲמִישִׁיּוֹת הָרִבֵּה לְקֶרֶן אֶחָד:

תְּשׁוּמֶת יָד. הַלְוָאָה:

עָשַׂק אֶת עֲמִיתוֹ. שְׂכַר שְׂכִיר:

מְשַׁלֵּם קֶרֶן. דְּאֵין חֹמֶשׁ וְאָשָׁם אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדָה. דִּכְתִיב בְּנֶגֶל הַגֵּר בְּפָרָשַׁת נָשֹׂא, וְהִתְוַדּוּ:

משנה ח

תַּשְׁלוּמֵי כָּפֶל. וְאִם הוֹדָה מַעֲצְמוֹ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם כֶּפֶל, דִּכְתִיב (שמות כב) אֲשֶׁר יַרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים, פִּרֵט לְמַרְשִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ:

משנה ט

הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְבָנָיו אוֹ לְאָחָיו. אִם אֵין לוֹ בָּנִים. וְאַף עַל גַּב דְּנָפְלָה יְרֻשָּׁה קַמַּיהּ דְּהַאִיךְ, בָּעֵי לְמֶעֱבַד הֲשָׁבָה וְאֵין מְעַכֵּב אֶצְלוֹ אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד חֶלְקוֹ. דִּכְתִיב (ויקרא ה) וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה, אֵין לוֹ תַּקָּנָה עַד שֶׁיּוֹצִיא גְּזֵלוֹ מִתַּחַת יָדוֹ. וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא הַגְּזֵלָה בְּעֵין, דְּלֹא קַנְיֵהּ בְּשִׁנּוּי:

אֵין לוֹ. נִכְסִים כָּל כָּךְ שֶׁיָּכוֹל לְוַתֵּר עַל חֶלְקוֹ:

אוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה. לְהַפְסִיד חֶלְקוֹ:

לוֶֹה. מֵאֲחֵרִים, וּמַחְזִיר אֶת הַגְּזֵל לְאֶחָיו לְקַיֵּם מִצְוַת הֲשָׁבָה:

וּבַעֲלֵי הַחוֹב. שֶׁלְּוָה זֶה הַגְּזֵלָן מֵהֶם:

בָּאִים וְנִפְרָעִים. מִן הַגְּזֵלָה הַזֹּאת הַחֵלֶק שֶׁיֵּשׁ לַגְּזֵלָן בָּהּ. וְאִם אֵין יוֹרֵשׁ לְאָבִיו אֶלָּא הוּא, נוֹתֵן הוּא עַצְמוֹ הַגְּזֵלָה לְבַעַל חוֹבוֹ בְּפִרְעוֹן הַחוֹב, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ וְלוֹמַר לוֹ זֶה גְּזֵל אַבָּא. אוֹ נוֹתֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה לִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ אוֹ לְקֻפַּת הַצְּדָקָה. וּבְכֻלָּן צָרִיךְ שֶׁיּוֹדִיעַ שֶׁזֶּה גָּזֵל אָבִיו:

משנה י

וְאִם אֵין לוֹ. מַה יֹּאכַל, לוֶֹה וְאוֹכֵל. וּבַעֲלֵי חוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים מִן הַיְרֻשָּׁה אֶת חֶלְקוֹ. וְלֹא חֲשִׁיבָא הֲנָאָה מַה שֶּׁפּוֹרֵעַ חוֹבוֹ בְּאוֹתָם מָעוֹת, דְּהָא תְּנַן בִּנְדָרִים [דף לג] הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ חוֹבוֹ:

משנה יא

שָׁנָאֲמַר וְאִם אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל. וְאֵין לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים לְמַעְלָה עַד יַעֲקֹב אָבִינוּ אֶלָּא זֶה הַגֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין:

וּמֵת. הַגְּזֵלָן:

הַכֶּסֶף יִנָּתֵן לְבָנָיו. שֶׁל גְּזֵלָן. שֶׁכְּבָר זָכָה בָּהֶן מִמִּיתַת הַגֵּר, אֶלָּא דַּהֲשָׁבָה בָּעֵי לְמֶעֱבַד כִּי הֵיכִי דְּתֶהֱוֵי לֵיהּ כַּפָּרָה אַשְׁבּוּעָתֵיהּ, וְהַשְׁתָּא תּוּ לֵיכָּא כַּפָּרָה כֵּיוָן דְּמִית לֵיהּ:

וְהָאָשָׁם יִרְעֶה. כְּדִין אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו, דְּקָיְמָא לָן כָּל שֶׁבְּחַטָּאת מֵתָה בְּאָשָׁם רוֹעֶה:

עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב. עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם:

וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ לִקְנוֹת מֵהֶם עוֹלוֹת:

משנה יב

לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר וּמֵת. קֹדֶם שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן. אֵין יוֹרְשֵׁי הַגַּזְלָן יְכוֹלִים לְהוֹצִיא מִיַּד הַכֹּהֲנִים, מֵאַחַר שֶׁזָּכוּ בָּהֶן כְּבָר:

לִיהוֹיָרִיב. הִיא מִשְׁמָרָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמְרוֹת כְּהֻנָּה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְשֶׁל יְדַעְיָה אַחֲרֶיהָ:

נָתַן. הַגַּזְלָן אֶת הַכֶּסֶף לִיהוֹיָרִיב בְּמִשְׁמַרְתּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הָאָשָׁם לִידַעְיָה בְּמִשְׁמַרְתּוֹ, יָצָא. כְּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל, שֶׁהַמֵּבִיא גְּזֵלוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא קָרְבַּן אָשָׁמוֹ, יָצָא. וְזֶה הַמִּשְׁמָר זָכָה בְּשֶׁלּוֹ, וְזֶה בְּשֶׁלּוֹ. אֲבָל נָתַן אָשָׁם לִיהוֹיָרִיב, שֶׁהֵבִיא אֶשְׁמוֹ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא גְּזֵלוֹ וְנָתַן לַמִּשְׁמָר שֶׁלְּאַחֲרָיו, אִם הָאָשָׁם קַיָּם, שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּהוּ בְּנֵי יְהוֹיָרִיב, יַקְרִיבֶהוּ בְּנֵי יְדַעְיָה וִיהֵא גְּזֵלוֹ וַאֲשָׁמוֹ לִידַעְיָה. וְאִם אֵין אֲשָׁמוֹ קַיָּם, לֹא יָצָא בָּאָשָׁם שֶׁנָּתַן לִיהוֹיָרִיב, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נָתַן גְּזֵלוֹ. וַיַּחְזֹר וְיָבִיא אָשָׁם אַחֵר:

נָתַן הַקֶּרֶן. לַכֹּהֲנִים:

אֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב. מִלְּהַקְרִיב אֶת הָאָשָׁם, אִם לֹא נָתַן עֲדַיִן וּלְבַסּוֹף נָתַן:

פרק י

משנה א

הַגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל. וְהִנִּיחַ לִפְנֵיהֶם. אוֹ שֶׁהִנִּיחַ לִפְנֵיהֶם הַגְּזֵלָה קַיֶּמֶת:

פְּטוּרִים מִלְּשַׁלֵּם. אִם אָכְלוּהָ אַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם וְלֵיתָא בְּעֵינָהּ, פְּטוּרִים מִלְּשַׁלֵּם, דְּהָא אִינְהוּ לֹא גָּזוּל מִידֵי, וּמִטַּלְטְלֵי לֹא מְשַׁעְבְּדֵי לְבַעַל חוֹב. וְאִם לֹא אֲכָלוּהָ וְהִיא בְּעֵינָהּ, חַיָּבִים לְהַחֲזִיר:

וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת. כְּלוֹמַר וְאִם הִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת, שֶׁהֵם קַרְקָעוֹת, חַיָּבִים לְשַׁלֵּם אַף עַל פִּי שֶׁאָכְלוּהוּ כְּבָר. הָכִי מִתְּרָצָה מַתְנִיתִין בַּגְּמָרָא. וּלְעִנְיַן פְּסַק הֲלָכָה, הַגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל אֶת בָּנָיו, בֵּין שֶׁאָכְלוּ לִפְנֵי יֵאוּשׁ בֵּין שֶׁאָכְלוּ לְאַחַר יֵאוּשׁ, חַיָּבִים לְשַׁלֵּם מִמָּמוֹן שֶׁהִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם, בֵּין מִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרָיוּת בֵּין מִנְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת, דְּהָאִידְנָא מִטַּלְטְלֵי מְשַׁתַּעְבְּדֵי לְבַעַל חוֹב. וְאִם לֹא הִנִּיחַ הַגַּזְלָן כְּלוּם, אִם אָכְלוּ הַבָּנִים הַגְּזֵלָה לִפְנֵי יֵאוּשׁ, חַיָּבִים לְשַׁלֵּם מִשֶּׁלָּהֶם. וְאִם לְאַחַר יֵאוּשׁ אָכְלוּ, אֵין חַיָּבִים לְשַׁלֵּם מִשֶּׁלָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם:

אֵין פּוֹרְטִין. אֵין מַחְלִיפִים סְלָעִים בְּפְרוּטוֹת:

מִתֶּבֶת הַמּוֹכְסִין. לְטֹל פְּרוּטוֹת מִתֵּבָתָן שֶׁנּוֹתְנִים בָּהּ מְעוֹת הַמֶּכֶס:

וְלֹא מִכִּיס שֶׁל גַּבָּאִים. גַּבַּאי הַמֶּלֶךְ שֶׁגּוֹבֶה כֶּסֶף גֻּלְגֹּלֶת וְאַרְנוֹנָא. לְפִי שֶׁהֵן שֶׁל גָּזֵל. וְדָוְקָא בְּמוֹכֵס נָכְרִי אוֹ מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ קְצָבָה, שֶׁלּוֹקֵחַ כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה. אֲבָל מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל

שֶׁהֶעֱמִידוֹ אֲפִלּוּ מֶלֶךְ נָכְרִי וְלוֹקֵחַ דָּבָר קָצוּב בְּחָק הַמַּלְכוּת, אֵינוֹ בְּחֶזְקַת גַּזְלָן, וּפוֹרְטִין מִתֶּבֶת. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאָסוּר לְהַבְרִיחַ מִן הַמֶּכֶס שֶׁלּוֹ, דְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא:

מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. שֶׁל מוֹכֵס שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת גַּזְלָן:

אוֹ מִן הַשּׁוּק. אִם יֵשׁ לוֹ מָעוֹת בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּשּׁוּק שֶׁאֵינָם בְּתֹבֶת הַמֶּכֶס. וְאִם חַיָּב אָדָם פְּרוּטוֹת לַמּוֹכֵס בַּחֲצִי דִּינָר וְאֵין לוֹ פְּרוּטוֹת. נוֹתֵן לוֹ דִּינָר כֶּסֶף וּמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ פְּרוּטוֹת בְּשָׁוֶה חֶצְיוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתֵן לוֹ מִתֹּבֶת הַמֶּכֶס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדוֹ:

משנה ב

הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. דְּמִסְתָּמָא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִיָּד, וּקְנָנְהוּ הָאִיךְ בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת:

אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים. דְּשֵׁמְעִינְהוּ דְּאִיאֵשׁ, דְּאָמְרֵי וַי לְחֻרְסָן כִּיס. אֲבָל סְתָמָא לֹא. וְרִישָׁא דְּנָטְלוּ לִסְטִים אֶת כְּסוּתוֹ דְּמַשְׁמַע דְּמִסְתָּמָא מִתְיָאֲשׁוּ, מֵירֵי בְּלִסְטִים יִשְׂרְאֵל, דְּכֵיוָן דְּדַיָּנֵי יִשְׂרְאֵל אָמְרֵי הָבֵא עֵדִים הָבֵא רְאָיָה, מִכִּי נָטְלוּ לוֹ לִסְטִים מִיָּאֵשׁ. וְסֵיפָא בְּלִסְטִים נָכְרִים, שֶׁדַּיָּנֵי נָכְרִים דָּנִין בְּנַאֲוָה וּבְזְרוֹעַ וּבְאֶמְתַּן דַּעַת בְּלֹא עֵדִים וְלֹא רְאָיָה, וְהַנִּגְזָל מֵהֶם לֹא מִיָּאֵשׁ. וּמִשּׁוּם הָכִי אִי שַׁמְעִינְהוּ דְּאִיאֵשׁ אֵין, אֲבָל סְתָמָא לֹא:

נָחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים. קִבּוּץ שְׁנִקְבָּצִים עִם הַמֶּלֶךְ שֶׁלָּהֶם:

לֹא יָקֹץ אֶת שׁוֹכוֹ. נִתְיַשְּׁבוּ דְּבוֹרִים [שֶׁלּוֹ] עַל שׁוֹכַת חֲבֵרוֹ, וְיָרֵא לִטְלָן אֶחָד אֶחָד, שֶׁלֹּא יִבְרְחוּ, לֹא יָקֹץ אֶת הַשּׁוֹכָה כֻּלָּהּ, וַאֲפִלּוּ עַל מְנָת לִתֵּן אֶת הַדְּמִים:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כו'. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל:

משנה ג

הַמַּכִּיר כֵּלָיו וּסְפָרָיו וְכוּ'. מַתְנִיתִין בְּאָדָם שֶׁאֵינוֹ עָשׁוּי לִמְכֹּר כֵּלָיו, דְּכֵיוָן דְּיָצָא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה בָּעִיר, וְאִיכָּא סַהֲדֵי שֶׁאֵלּוּ הַכֵּלִים וְהַסְּפָרִים שֶׁלּוֹ הָיוּ, לֹא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא אִיהוּ זַבְּנִינְהוּ:

יִשְׁבַּע לוֹקֵחַ כַּמָּה נָתַן וְיִטֹּל. וְיַחְזִיר לוֹ כֵּלָיו. וְלִפְנֵי יֵאוּשׁ קְמַיְרִי:

משנה ד

אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ. שְׂכַר כְּלִי וּשְׂכַר פְּעָלָה:

שָׂטַף נָהָר חֲמוֹרוֹ. צְרִיכָא לְמִתְנֵי תְּרֵי בָּבֵי דְּמַתְנִיתִין. דְּאִי תָּנָא רֵישָׁא הֲוָה אֲמִינָא הָתָם הוּא דְּכִי פָּרֵישׁ יְהִיב לֵיהּ דְּמֵי כֻּלָּהּ מִשּׁוּם דְּבַיָּדִים קָא פָּסֵיד, שֶׁשָּׁפַךְ אֶת יֵינוֹ בַּיָּדִים בִּשְׁבִילוֹ, אֲבָל סֵיפָא דְּמֵמֵילָא, אֵימָא אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ. וְאִי אַשְׁמוֹעִינַן סֵיפָא, הָכָא הוּא דְּבִסְתָמָא אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ מִשּׁוּם דְּמֵמֵילָא, אֲבָל הָתָם דְּבַיָּדִים, אֵימָא אֲפִלּוּ בִּסְתָמָא יְהִיב לֵיהּ דְּמֵי כֻּלָּהּ. צְרִיכָא:

משנה ה

נְטָלוּהָ מְסִיקִין. אַנָּסִים גְּזָלוּהָ מִן הַגַּזְלָן. תִּרְגּוּם צְלָצַל, סַקְאָה. שֶׁהַאַרְבֶּה גַּזְלָן הוּא, שֶׁאוֹכֵל בִּשְׂדוֹת אֲחֵרִים:

אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא. שֶׁאָנְסוּ קַרְקַע שֶׁל אֲחֵרִים עִם זוֹ:

משנה ו

עַל מְנָת לָצֵאת בַּמִּדְבָּר. לֹא שֶׁיֹּאמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא בַּמִּדְבָּר וְתִפָּרַעֲנִי, דְּהָא מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הִיא. אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ לֶהֱוֵי הַאי פִּקָּדוֹן גַּבָּךְ, דַּאֲנָא לַמִּדְבָּר נָפֵקְנָא. וַאֲמַר לֵיהּ אִידָךְ וַאֲנָא נַמִּי לַמִּדְבָּר בָּעֵינָא לְמֵפָק, וְהַשְׁתָּא אִי בָּעֵי לְאַהְדּוּרֵינְהוּ בַּמִּדְבָּר מַהֲדַר לְהוּ:

משנה ז

הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ גְּזַלְתִּיךְ וְכוּ'. וּכְגוֹן שֶׁחֲבֵרוֹ טוֹעֲנוֹ בָּרֵי גְּזַלְתַּנִי, וְהוּא אוֹמֵר אֱמֶת, גְּזַלְתִּיךָ, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם חֲבֵרוֹ טוֹעֵן שֶׁמָּא גְּזַלְתַּנִי אוֹ הִלְוֵיתִיךָ, וְהוּא אוֹמֵר אֱמֶת גְּזַלְתִּיךָ אוֹ הִלְוֵיתַנִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם. וְאִם בָּא לְצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם, יְשַׁלֵּם לוֹ:

אֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּזַלְתִּיךָ וְכוּ' פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וּמִיהוּ יִשְׁבַּע שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁחַיָּב לוֹ, דְּלֹא עָדִיף שֶׁמָּא מִבָּרֵי, דְּהָא אִי נַמִּי הֲוָה טָעֵין לֵיהּ אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם, הֲוָה מַשְׁבְּעִינַן לֵיהּ שְׁבוּעַת הַסֵּת:

משנה ח

חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. דְּמִכִּי גְּנָבָהּ קָם לֵיהּ בִּרְשׁוּתֵיהּ, וַהֲשָׁבָה דַּעֲבַד לְאוֹ הֲשָׁבָה הִיא:

וְאִם לֹא יָדְעוּ בּוֹ וְכוּ'. מַתְנִיתִין הָכִי מִתְרָצָא, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ בֵּין מָנוֹ בֵּין לֹא מָנוֹ. אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ הַבְּעָלִים בִּגְנֵבָתוֹ וּבַחֲזָרָתוֹ. אֲבָל יָדְעוּ הַבְּעָלִים בִּגְנֵבָתוֹ וּמָנוּ אֶת הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵמָה, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וְהָכִי פֵּרוּשָׁהּ, מֵת אוֹ נִגְנַב הַטָּלֶה לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִירוֹ הַגַּנָּב, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, בֵּין שֶׁמָּנוּ הַבְּעָלִים הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵמָה בֵּין שֶׁלֹּא מָנוּ הַצֹּאן. אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁלֹּא יָדְעוּ הַבְּעָלִים בִּגְנֵבַת הַטָּלֶה, שֶׁכָּל צֹאן שֶׁהִיא רְגִילָה לָצֵאת חוּץ, צָרִיךְ לִזָּהֵר בָּהּ בְּיוֹתֵר, וְזוֹ הוֹאִיל וְלֹא יָדְעוּ הַבְּעָלִים בִּגְנֵבָתָהּ וְשֶׁהֶחְזִירָה לְמוּדָה לָצֵאת וְלֹא נִזְהֲרוּ בָּהּ, חַיָּב הַגַּנָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁבִּגְרָמָתוֹ נֶאֱבְדָה הַצֹּאן. אֲבָל אִם יָדְעוּ הַבְּעָלִים בִּגְנֵבַת הַטָּלֶה, וְאַחַר כָּךְ מָנוּ הַצֹּאן וְנִמְצֵאת שְׁלֵמָה, שֶׁהֶחְזִר הַטָּלֶה הַגָּנוּב, אִם כֵּן כְּבָר יָדְעוּ שֶׁיֵּשׁ צֹאן אַחַת שֶׁלְּמוּדָה לָצֵאת חוּץ, וְהָיָה לָהֶם לְהִזָּהֵר בָּהּ, וְאִם לֹא נִזְהֲרוּ אֵינָהוּ דְּאַפְסוּד, וּפָטוּר הַגַּנָּב מִלְּשַׁלֵּם:

משנה ט

אֵין לוֹקְחִין מִן הָרוֹעִים. דְּאֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא גָּנְבוּ מִצֹּאנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת הַמָּסוּר לָהֶם:

צֶמֶר בִּיהוּדָה וּפִשְׁתָּן בַּגָּלִיל. מְלֵאכֶת הַנָּשִׁים הִיא, וְהֵן עַצְמָן עוֹשׂוֹת וּמוֹכְרוֹת. וּלְדַעַת בַּעֲלֵיהֶן הוּא:

וַעֲגָלִים הָרוֹעִים בַּשָּׁרוֹן. שֵׁם מָקוֹם שֶׁמְּגַדְּלִין בּוֹ עֲגָלִים. וְשֶׁלָּהֶן הֵן:

משנה י

מוֹכִין שֶׁהַכּוֹבֵס מוֹצִיא. מְלַבֵּן הַצֶּמֶר מוֹצִיא מִן הַצֶּמֶר דָּבָר מֻעָט עַל יְדֵי שְׁטִיפָה:

הָרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. שֶׁאֵין הַבַּעַל [הַבַּיִת] מַקְפִּיד. וְאִם הִקְפִּיד לֹא הָוֵי קְפִידָא:

וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוֹצִיא. הַסּוֹרֵק אֶת הַצֶּמֶר וְהַמְנַפְּצוֹ, מַה שֶּׁמּוֹצִיא הָוֵי דָּבָר חָשׁוּב וּרְגִילִים לְהַקְפִּיד:

הַכּוֹבֵס נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חוּטִים. דֶּרֶךְ בִּגְדֵי צֶמֶר לְהַנִּיחַ בְּסוֹף אֲרִיגָתָן שְׁלֹשָׁה חוּטִין מִמִּין אֶחָד. וְהַכּוֹבֵס נוֹטְלָן וּמַשְׁוֶה הַבֶּגֶד וּמְיַפֵּהוּ. וְאִם חוּטִין שְׁחוֹרִין הֵם אֲרוּגִים בְּבֶגֶד לָבָן, רַשַּׁאי הַכּוֹבֵס לִטֹּל הַכֹּל, לְפִי שֶׁהַשָּׁחוֹר בַּלָּבָן מְגַנֶּה אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר:

הַחַיָּט שֶׁשִּׁיֵּר מִן הַחוּט כְּדֵי לְתָפֵר בּוֹ. שֶׁהוּא כְּמֻלָּא אֹרֶךְ הַמַּחַט:

וּמַטְלִית שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ. גָּזְרִסִינַן. חַיָּט שֶׁהִשְׁוָה אֶת תְּפִירָתוֹ וְקוֹצֵעַ מִמֶּנָּה מַטְלִית קְטַנָּה שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, חַיָּב לְהַחֲזִיר לְבַעַל הַבֶּגֶד:

מַעֲצָד. כְּלִי שֶׁמַּחְלִיק בּוֹ הַנַּגָּר אֶת פְּנֵי הַלּוּחַ. וּשְׁפָאִין שֶׁהוּא מוֹצִיא דַּקִּין הֵן:

כַּשִּׁיל. קַרְדֹּם. וּמַפִּיל שְׁפָאִין גַּסִּין:

אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת. כְּשֶׁכִּיר יוֹם:

אַף הַנִּסֹּרֶת. דַּק דַּק הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַמַּקֵּדֵחַ שֶׁהֵם דַּקִּים מְאֹד, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: